

MENS EN WERELD

Taak en toekomst van het moderne humanisme

Eindeloos gevarieerd, eindeloos diepzinnig, eindeloos oppervlakkig, oneindig ingewikkeld en verbluffend simpel is wat de mensheid, de eeuwen van het bestaan, over God heeft gedacht, gezegd, geschreven. Met Goethe's beroemde gezegde „Zoals de mens is, zo is zijn God” zijn wij ver op weg om iets van het verschijnsel projectie te begrijpen maar veel verder komen wij er niet mee. Bij het gesprek tussen gelovigen en humanisten gaat het niet in de eerste plaats over God – hoe interessant een gedachteswisseling daarover ook is – maar wel over de beschouwing van de figuur van Jezus; daar ligt het onderscheid.

Een der merkwaardigste feiten uit de geschiedenis van Europa is, dat de kritiek op het christelijk geloof, de fundering van een groeiende humanistische levensovertuiging zich, bijna uitsluitend, van rationalistische middelen heeft bediend en nauwelijks méér elementen van het mens-zijn daarbij betrokken. Dit was lange tijd een krachtig arsenaal, omdat het christelijk geloof evenzeer rationalistische systemen bouwde, maar het bleek een zwak arsenaal als er verder en dieper werd gegraven dan de ratio toeliet.

De grote stromingen, ontstaan uit de rationalistische 18e eeuw, het liberalisme, zich toespitsend op de vrijheid van de mens en het communisme, zich toespitsend op de mens als maatschappelijk wezen in een menswaardig maatschappelijk bestel, gaan voorbij aan de grote vragen van het menselijk bestaan. En als de vrijheid – na lange tijd – verwezenlijkt zal zijn en als een maatschappelijk menselijk bestaan – na lange tijd – verwezenlijkt zal zijn, dan komen de andere grote vragen aan de orde. Hoe die vragen zullen benaderd worden, godsdienstig of humanistisch, ligt in de schoot der goden. Waarschijnlijk zal zowel godsdienst als humanisme dan pas de grote toets te doorstaan krijgen in een adembenemende strijd tegen het nihilisme, tegen een besef van zinloosheid. Aan die strijd kan het humanisme een grote bijdrage leveren, in een poging tot ontplooiing van de mens, waarin de vraag naar de zin niet meer gesteld wordt. Dit zal alle energie en vindingrijkheid eisen van de oeroude en piepjonge stroming van het humanisme.

Er is aanleiding op dit moment stil te staan bij de ontwikkeling van het humanisme in ons land sinds de tweede wereldoorlog; toen werd op 17 februari 1946, het Humanistisch Verbond opgericht. Voordien moesten buitenkerkelijken van zichzelf veelal getuigen dat zij „niets” waren, en ze telden dan ook gewoonlijk niet mee. Wat zij niet vertegenwoordigden had geen naam en geen gestalte. Thans is de opvatting gemeen goed geworden dat het humanisme een levensovertuiging kan zijn voor de mensen van vandaag in de praktijk van het leven. Een groot deel van de buitenkerkelijkheid heeft een eigen gezicht gekregen, en handen om de eigen taak aan te vatten.

Er is een niet onbelangrijke humanistische beweging ontstaan, met eigen instellingen, publikaties, uitingen en activiteiten. Alleen het Humanistisch Verbond al telt tegen de twaalfduizend leden. En wat belangrijker is: Jaarlijks doen letterlijk duizenden niet-leden een beroep op het Verbond om bijstand in hun levensvragen en moeilijkheden. Weliswaar is het ledental nog betrekkelijk klein, maar er is in de loop der jaren niettemin een kern gevormd van overtuigde humanisten, die een uitgangspunt kan vormen voor verdere groei.

Daarvoor is het nodig geweest dat wij ons rekenschap hebben gegeven van de grondslag waarop wij staan. Dat heeft ons ook het zelfbewustzijn gegeven om doelbewust op te bouwen voor gelijkgerechtigdheid bij de actieve uitoefening van onze verantwoordelijkheid. Men mag thans vaststellen dat deze gelijkgerechtigdheid in beginsel erkend wordt, al zullen wij nog vele en hardnekkige achterhoedegevechten moeten leveren tegen mensen, zoals de minister van defensie, die de tekenen des tijds niet verstaan en menen een hele volksgroep met slimmigheidjes op een zijspoor te kunnen rangeren. Zij miskennen niet alleen onze weloverwogen standpuntbepaling, maar ook de weerbaarheid van de humanistische beweging.

Want het humanisme is weerbaar, al is het niet agressief. D.w.z. dat wij onze kracht niet zoeken in kritiek die de ander miskent en kleinert, maar in de verwerkelijking en verdediging van onze eigen idee. Dan ook alleen blijft de mogelijkheid tot samenwerking open en wordt de verzuiling niet bevorderd; want men kan niet tegelijk agressief zijn en tegen de verzuiling. Wij, humanisten hebben onze aandacht ook te veel nodig voor de vervulling van onze eigen taak: de beantwoording en zelfverwerkelijking, d.w.z. de emancipatie der buitenkerkelijken. Dat wij daaraan een bijdrage hebben

kunnen leveren komt door de resolute afwijzing van het sectarisme. Iedere opvatting, die met recht de naam humanisme draagt, kon in het Humanistisch Verbond zijn plaats vinden.

Niettemin hebben ons voortdurend betweters voor de voeten gelopen, die meenden dat slechts hun opvatting van het humanisme de enig juiste was. Zij wilden een humanisme voor een élite, of juist alleen voor de massa, een humanisme dat uitsluitend religieus zou zijn, of alleen rationeel, dat volstrekt onpolitiek zou blijven, of juist in de politiek op zou gaan, dat alleen de bezinning zou bevorderen, of zich juist zou bepalen tot praktisch werk. Zij zijn het die het hardste roepen over de beperktheid van het „humanisme van het Humanistisch Verbond” als wij proberen te ontsnappen aan hun eenzijdigheid. Maar zo zijn wij er in geslaagd het Verbond te maken tot een oase in de schotjeswoestijn, waar nog een open ontmoeting mogelijk is tussen mensen van verschillend temperament, verschillende belangstelling en verschillende politiek, die gezamenlijk werken aan een gemeenschappelijke taak.

Verleden week zaterdag en zondag is in Zwolle het veertiende congres van het Humanistisch Verbond gehouden. Van de door de algemeen voorzitter dr. J. P. van Praag gehouden rede ter inleiding van het jaarverslag geven wij hierbij een resumé.

Die taak bestaat uit het wekken van het besef van volledig mens-zijn in ieder mens. Zij wordt verricht door middel van bezinning zowel als praktisch werk. Daarbij gaat het steeds om het kenmerk van alle humanisme: n.l. dat de mens in zichzelf de wet van het mens-zijn ontdekt. Alle werkelijke menselijke verstandhouding is immers onmogelijk, tenzij een beroep gedaan kan worden op wat in ieder mens fundamenteel aanwezig is: de drang naar zinvolle ontplooiing, het verlangen naar medemenselijkheid, de bereidheid tot eerbiediging van de ander. Tegenover twijfelzucht, kleurloosheid, zelfzucht en fanatisme, moeten humanisten vasthouden aan deze grondidee van het echte mens-zijn, wil het zijn wezen niet verloochenen.

Slot op pag. 4

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
16e jaargang no. 8 – 22 april 1961

Kritisch allerlei

„De minister van binnenlandse zaken is van mening dat een burgemeester alle groepen van de burgerij op gelijke wijze tegemoet moet treden, ook bij de vraag of de gemeentelijke overheid subsidie moet verlenen aan een bepaalde instelling.”

Dat heeft de minister geantwoord op vragen van het Tweede-Kamerlid Tans (P.v.d.A.) over een uitspraak van de burgemeester van Geleen tijdens het recente raadsdebat over de subsidieverlening aan Humanitas (M. en W. 25 maart 1961): „Ons standpunt van vorig jaar hield in dat in deze gemeente beginselen worden beleiden en dat Humanitas opvattingen heeft die daar volkomen tegen ingaan. Dat is de overweging geweest die er destijds toe heeft geleid, dat wij niet overgingen tot subsidiëring.”

De minister heeft oprechte en duidelijke taal gesproken: alle burgers zijn voor de overheid gelijk. Misschien wil hij zijn collega van defensie daar ook eens over inlichten.

Niet minder benieuwd zijn wij naar het antwoord van de minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen op de vragen van het Tweede-Kamerlid Van der Veen (P.S.P.) over het benoemingsbeleid aan diens departement, waarover wij schreven in Mens en Wereld van 11 maart j.l. Benieuwd niet omdat wij menen dat de minister erin zal slagen de gesignaleerde onrust in kringen van het openbaar onderwijs weg te nemen, maar toch wel benieuwd naar de dooddoener waarmee hij zal trachten deze voor onze democratie zo pijnlijke zaak af te doen.

En de Morele Herbewapening bewapent maar voort. Het resultaat van deze activiteit lijkt ons nogal averechts als wij de commentaren in de pers zo eens bekijken. Misschien is de meest afdoende reactie wel die welke wij aantreffen in een ingezonden stuk van dr. R. A. de Widt uit Rolde in de Nieuwe Rotterdamse Courant, onder het hoofd „De zwart-wit moraal bewapent”:

„Met kreten van Morele Herbewapening als „de wereld staat voor de keuze van dictatuur en ongodsdiensdigheid enerzijds en vrijheid en godsdienst anderzijds” beledigt men in de eerste plaats al diegenen, wie – zoals de humanisten – de vrijheid zeer ter harte gaat, maar die menen het zonder een godsdienst te kunnen doen. Voorts stelt men het voor, alsof de ware democratie en vrijheidshelden alleen onder de belijders van de een of andere godsdienst kunnen worden gevonden. Ik meen, dat het nog niet zo erg lang geleden is, dat de aanhangers van verschillende godsdiensten er soms zeer vreemde ideeën over vrijheid en democratie op na hielden. Wij hebben in deze tijd van massapsychosen geen aan-

hangers van een ideologie nodig, maar mensen die kunnen denken. Dit zijn mensen die gevoel hebben voor schakeringen en verhoudingen, mensen die begrijpen dat men een democratie en de vrijheid niet maakt of in leven houdt op de manier waarop men een nieuw soort tandpasta „erin brengt”. Daar is meer voor nodig.”

Daar kunnen de heren het lijkt ons wel mee doen. Maar de heren gaan door: de ene advertentiepagina volgt op de andere, en men begint zich steeds angstiger af te vragen wie daarvoor toch wel die enorme fondsen fourneren. Wij weten het niet – of althans maar ten dele –, maar wij hebben nog een belangrijke stroming gekend die van een ideologie uitging en krachtige financiële bronnen wist aan te boren. Dat maakt ons op zijn minst huiverig, ... eerlijk gezegd steeds huiveriger. In die enorme advertenties wordt gesmeten met grote namen van vooraanstaande herbewapenaars, waarvan wanneer men ze nader bestudeert velen evenwel een verdacht luchtje aankleeft. Het is goed het verleden van dergelijke herbewapenaars eens aan een onderzoek te onderwerpen, als men wil weten wat voor vlees men in de kuip heeft. En het is onjuist om, zoals de redactie van Het schoolblad (N.O.V.) doet, onder een ingezonden stukje van een tegenstander van deze beweging te schrijven:

„Voor de methode van mevrouw W. om de M. H. in een verdacht daglicht te plaatsen door een uitspraak van Buchmann uit 1936, toen helaas nog zeer velen in het Westen het afschuwelijke gevaar van nazi-Duitsland niet doorzagen, aan te halen en aan het slot een aantal in veler ogen suspecte aanhangers van de M. H. te noemen, hebben we weinig bewondering. Het is een te doorzichtig discussietrucje.”

Die opmerking is onjuist, omdat Buchmann niet tot de „zeer velen” behoorde die het gevaar niet onderkenden, maar tot de openlijke bewonderaars van Hitler, die hij de bouwer van een muur tegen het communisme noemde. En dat in 1936, toen Bertold Brechts Angst en ellende van het Derde Rijk al geschreven was! Buchmann is bovendien niet een meeloper die dat men die vroegtijdige „vergissing” misschien kan vergeven, maar hij pretendeert de leider te zijn van een grootscheepse internationale beweging, en op zo’n plaats mag men toch iemand met meer karakter verwachten. Ten tweede is het noemen van de namen van vele suspecte aanhangers van M. H. geen „doorzichtig discussietrucje”, maar een gevolg van het feit, dat M. H. zelf voortdurend met die namen schermde en ze dus blijkbaar een aanbeveling vindt. Wanneer ooit gaat hier toch wel de zegswijze op: „Zeg mij wie uw vrienden zijn en ik zal zeggen wie zij

zijn.” De redactie van Het schoolblad laadt, naar het ons voorkomt ten onrechte, de verdenking op zich tot die vrienden te willen behoren. En dat is jammer, want wij zijn het met die redactie eens, dat ook – en misschien wel juist – op de openbare school de verdediging van de democratie ter hand genomen moet worden. Maar dan door staatsburgers op te voeden die over de zaken nadenken en geen massa jibroers die een vaag soort ideologie volgen.

Misschien kan de methodiek ook enige opheldering geven over de Morele Herbewapening. Niet alleen trachtte men enige tijd terug via zakelijke relaties druk uit te oefenen op de redactie van de N.R.C., neen, men volgt ook directer wegen. Morele Herbewapening citeert Het Vrije Volk in haar advertenties van 25 maart j.l.:

„Prachtig spel en een prachtige stem van Muriel Smith – en: een IDEE, dát brengt de kleurenfilm De Bekroning.”

Morele Herbewapening citeert Het Vrije Volk in haar nieuwsbulletin van 18 maart j.l.:

„... verrukkelijke negerkinderen, prachtig spel en een prachtige stem van ...” enz.

Het Vrije Volk schreef echter in het geciteerde artikel van 10 maart j.l., een recensie van de nieuwe film van Morele Herbewapening, onder meer:

„Verrukkelijke negerkinderen, prachtig spel ... in massascènes de broederschap der volkeren wordt uitgebeeld. Scènes die in staat zullen zijn bij velen ontroering te wekken. En toch – ondanks ontroering, kleurenpracht, zuivere spirituals en hartverwarmende momenten – er blijft een groot vraagteken staan. Is dit inderdaad de film waarop de wereld heeft gewacht ...? ... de werkelijke, grauwe ellende van de gediscrimineerde neger wordt ons niet getoond ... de oplossing komt uit de lucht vallen ... morele kracht als een pijnstillend middel voor alle kwalen van onze tijd ... geoliede bekeringen tot een beter leven ... het communisme gekozen als de antichrist ... Zo komt men dit telkens weer tegen: een vaak aantrekkelijk, maar oppervlakkig optimisme. Daaraan is de film niet ontkomen: teveel fondant, te weinig zout.”

Uit de advertentie van Morele Herbewapening begin februari:

„Het gaat hier om vier machtige pijlers: absolute eerlijkheid, reinheid, onzelfzuchtigheid en liefde.”

Ja ja, vooral die absolute eerlijkheid ...

In de communistische wereld heeft men vanzelfsprekend geen koninginnen of prinsessen om te vereren, en blijkbaar is ook de filmsterren- en sportheldencultus nog niet tot die hoogte opgevoerd, waarmee men hier onze bladen onleesbaar tracht te maken. De verering zoekt het meer in objecten van technischer aard, zoals moge blijken uit het poëem „Gruß dem

roten Stern” (Aan de rode ster) dat wij ter gelegenheid van de een of andere spoetniklancering in „Das Neue Deutschland” afgedrukt vonden, het partijorgaan in Oost-Duitsland:

„Vom Sputnik hoch im Weltenraum
Begann sein Flug – man faßt es

kaum –
Pfeilschnell und licht wie Phöbus
Direkt in Richtung Venus.

Daß Licht dem Menschen werde,
Fliegt der Apoll der Erde
Zu Fräulein Venus hin,
Der Himmelskönigin.

Wird er die Schöne küssen?
Auf jeden Fall wird grüßen
Das Himmelskind so fern
Der Menschheit roter Stern.”

(Van de spoetnik hoog in het heelal begon zijn vlucht – je kunt het nauwelijks begrijpen – pijlsnel en licht als Phoebus (Apollo) rechtstreeks in de richting van Venus. Opdat voor de mensen het licht zal opgaan, vliegt Apollo van de aarde naar vrouwe Venus, de koningin van de hemel. Zal hij de schone kussen? In ieder geval zal het kind van de hemel zo ver weg de rode ster van de mensheid begroeten.)

Wij hebben u dit lachertje niet willen onthouden. Het deed ons denken aan dat opgetogen persbericht uit de Sovjet-Unie bij het lanceren van een van de eerste kunstmanen, het bericht namelijk dat God en de hemel niet konden bestaan, „want de spoetnik was nergens iets van dien aard tegen gekomen.” Geloof valt moeilijk te bewijzen, maar het ongeloof maakt ook soms rare bokkesprongen!

je bent

zoals de lauwe nacht
zoals de wollen vacht
van schapen
zoals van wimpers ongedacht
een groet mij wel eens tegenlacht

zo blank als is er geen
als rijst als elpenbeen
als maanlicht
als zilver dat men krijgt ter leen
en af moet geven schier meteen

een veulen in de wei
dat lui ligt op zijn zij
te slapen
een oud paard is niet dikwijls blij
maar voor de veulens is het mei

je oog de winterwind
ofschoon wel meer bemind
en zachter
maar wijs en grijs en trots toch
kind
die plaatsen waar je ziel begint

Uit: Jan Hanlo – The varnished – het governiste
Amsterdam, 1951/1952. De Windroos, verschenen bij U.M. Holland.

Professor dr. G. Th. Kempe

Psychopathenwetten moeten constructiever worden toegepast

Veel meer dan zijn meeste buitenlandse collega's heeft de Nederlandse strafrechter de mogelijkheid in zijn vonnis de omvang en de aard van de straffen af te stemmen op het beeld van de persoonlijkheid van de verdachte, zoals dat eventueel te voorschijn komt uit psychiatrische en voorlichtingsrapporten. Behalve een combinatie van straffen kan de rechter ook de maatregel nemen een verdachte „ter beschikking te stellen van de regering”. Dat kan gebeuren als gebleken is dat verdachte geestelijk gestoord is en het openbaar belang deze maatregel bepaaldelijk vordert. Terbeschikkingstelling wil zeggen, dat de delinquent, al dan niet na het ondergaan van gevangenisstraf, in een inrichting verplicht wordt behandeld, althans hoort te worden behandeld. De terbeschikkingstelling, die voor twee jaar geldt maar telkens kan worden verlengd, vloeit voort uit de zogenaamde „Psychopathenwetten” van 1925 (in werking getreden in 1928).

Zijn deze regelingen tegenwoordig nog wel toereikend en wordt er voldoende rekening in gehouden met het belang van de samenleving en het individuele belang van de delinquent?

Professor dr. G. Th. Kempe, 49 jaar, hoogleraar in de criminologie aan de Universiteit van Utrecht, beantwoordt die vraag met nadruk bevestigend. Evenals zijn collega, prof. Baan, meent hij, dat die wet van 1928 op een wat verouderde terminologie na („psychopaat” in plaats van „geestelijk gestoorde delinquent” en „asiel” in plaats van „inrichting”) nog uitstekend voldoet, *mits alle mogelijkheden die de wet biedt volledig zouden worden benut*. Het aspect van constructieve maatschappijbescherming door behandeling en reclassering van delinquenten, waartoe deze wet in principe alle mogelijkheden biedt, raakt in de praktijk door de dwang der omstandigheden – onvoldoende outillage, te weinig gespecialiseerde zenuwartsen en ander personeel – soms noodgedwongen op de achtergrond. De zogenaamde „bewaringswet”, eveneens van 1925, die beoogde onverbeterlijk geachte „gewoontemisdadigers” uit de maatschappij te verwijderen, is nooit ingevoerd. Ofschoon dit op zichzelf volstrekt geen ramp is, bracht het o.a. mee, dat de psychopathenwet van 1928 steeds meer „bewaringstendensen” is gaan vertonen.

De strafrechter die een vonnis moet uitspreken over een mogelijk gevaarlijke, geestelijk gestoorde delinquent verkeert vaak in een moeilijk dilemma, zet prof. Kempe uiteen. De rechter wéét, dat slechts een gering gedeelte van de ter beschikking gestelden de behandeling kan krijgen die de psychiater nodig oordeelt en die ook de rechter gaarne zou willen zien toegepast. Ter beschikking gestelden moeten niet zelden maandenlang in een Huis van Bewaring wachten tot er een plaats vrij komt in een inrichting. Dit zogenaamde „passantenprobleem” is een bezoeking zowel voor de overheid als de psychiaters, de rechterlijke macht en de betrokken delinquenten. Met dit beeld voor ogen besluit de rechter dan soms om een verdachte maar tot een lange gevangenisstraf te veroordelen, om zo althans zeker te zijn dat hij gedurende geruime tijd uit de maatschappij verwijderd blijft.

Eenvoudige rekensom

Ik kan mij wel in de gedachtengang van deze rechters verplaatsen, zegt prof. Kempe be-

dachtzaam, maar zij vergeten soms deze eenvoudige rekensom te maken: als een man van 25 jaar wegens een ernstig misdrijf tot vijftien jaar wordt veroordeeld en hij komt na, zeg twaalf jaar met een voorwaardelijke invrijheidstelling onbehandeld uit de gevangenis, dan is hij nog geen veertig jaar en bovendien veel en veel gevaarlijker dan toen hij zijn misdrijf pleegde. Zijn vrijlating betekent dan een enorm risico voor de samenleving. Een tweede belangrijk punt dat de rechter bij deze gang van zaken uit het oog verliest is, dat de uitvoering van het vonnis niet zijn verantwoordelijkheid is maar die van de overheid. Als de overheid op het stuk van de tenuitvoerlegging te kort schiet, dan blijft het desniettemin onjuist dat de rechter daarmee tevoren rekening zou houden in zijn vonnis.

Overigens is prof. Kempe van mening, dat de rechterlijke macht zich bijzonder duidelijk van de urgentie van het probleem van de geestelijk gestoorde delinquent bewust is. Het ergerlijke passantenvraagstuk is er immers een voortdurende demonstratie van dat er in de huidige toestand onvoldoende voor deze mensen gedaan kan worden.

De meeste rechters zijn onvoldaan over de mate waarin zij over psychiatrische en voorlichtingsrapporten kunnen beschikken. De moeilijkheid bij veel zaken van geringere importantie is, om snel genoeg een dergelijk rapport te krijgen, ook in verband met de preventieve hechtenis die niet te lang mag duren. Deze onvoldaanheid wijst er reeds op, zegt prof. Kempe, dat er in vergelijking tot vroeger ook bij de rechterlijke macht veel in de opvattingen veranderd is en dat de noodzaak om geestelijk gestoorde delinquenten zeer nauwgezet te onderzoeken wel degelijk diep beseft wordt. Vroeger werd er over zware recidivisten zelden of nooit een rapport gevraagd.

Positieve instelling

Tegenwoordig gebeurt dat veelvuldig. Het is bepaald onjuist te veronderstellen, dat de instelling van de rechter tegenover de psychiater negatief zou zijn. Het tegendeel is het geval. Het is de taak van de overheid voorzieningen te treffen (meer inrichtingen, opleiding van gespecialiseerde zenuwartsen) waardoor het vertrouwen dat de rechterlijke macht bereid is te stellen in de moderne psychiatrie, ook werkelijk gehonoreerd wordt.

Ook bij het Parket treft men tegenwoordig een

grote bereidheid aan om te komen tot een constructieve maatschappijbescherming, die uitgaat van een doeltreffende behandeling van de geestelijk gestoorde delinquent. De scala van mogelijkheden bij het eisen van straffen en maatregelen, en zeer in het bijzonder de bevoegdheid van het Parket om te besluiten een verdachte (voorwaardelijk) niet te vervolgen, bieden kansen om een buitengewoon nauwkeurig uitgebalanceerde „criminele politiek” te ontwikkelen. De officier van justitie die daaraan wil meewerken is in deze tijd geen uitzondering meer. Een belangrijke functie van het parket is het stimuleren van het uitbrengen van voorlichtingsrapporten en het is verheugend te constateren dat dit in toenemende mate gebeurt.

Professor Kempe is een warm voorstander van de gedachte van professor Baan om bij de rechtspleging een soort „rondetafelconferentie” te houden. Het is opmerkelijk, zegt hij, hoe ingrijpend de sfeer in de rechtszaal verandert als de publieke en de perstribunes zijn ontruimd. Er ontstaat dan onmiddellijk een veel vruchtbaarder gedachtenwisseling, die het eindresultaat alleen maar ten goede kan komen. Dat komt niet omdat de mensen die bij de zaak betrokken zijn bewust op pers en publiek zouden „spelen” – al komt ook dat voor – maar eenvoudig omdat in een klein gezelschap zonder „buitenstaanders” vaak de atmosfeer veel minder emotioneel geladen is. De ervaring heeft dat herhaaldelijk bevestigd.

Scherpe kritiek heeft professor Kempe op de manier waarop tegenwoordig in een zeer groot deel van de Nederlandse dagbladpers over criminele zaken wordt geschreven. Ik heb sterk het gevoel, zegt hij, dat de berichtgeving in verhouding tot voor de oorlog hard is achteruit gegaan. De indecente publicaties van degoutante details heeft bovendien een hoogst gevaarlijke invloed op labiele geesten en dat gevaar wordt in de journalistiek of onvoldoende beseft of om commerciële redenen gewoonweg genegeerd.

Angst door krantenverhalen

Ik geloof er bovendien niet zo erg in dat dergelijke publicaties een waarschuwende werking zouden hebben voor ouders. Ik geloof eerder, dat veel krantenverhalen, in het bijzonder die over zedenmisdrijven, angstreacties veroorzaken bij ouders en kinderen en alleen maar schadelijk zijn. De pers zou naar mijn mening een grotere terughoudendheid moeten betrachten en zich vaker en dieper moeten bezinnen op haar verantwoordelijkheid.

Aan de andere kant, zegt professor Kempe, constateert men niet zelden een ontstellend pedagogisch onverstand bij ouders die hun kinderen zonder nadenken aan de verschrikkelijkste gevaren bloot stellen. Misschien is hier iets met nuchtere en ongeëmotioneerde voorlichting te bereiken, maar daar reken ik dan stellig niet de sensationele misdaadverhalen in de kranten toe.

Ik weet, zegt hij, dat het in de buitenlandse pers nog erger is, maar dat is maar een heel schrale troost. Veel bladen sturen ook te jonge en te onervaren verslaggevers naar rechtszittingen, vaak nog met de bedenkelijke opdracht „met een lekker stukkie” terug te komen. „Toen ik kort na de oorlog tribunaalrechter was en ik keek naar de perstribune, dan zag ik daar een teenagersclub, die geen flauwe notie had van wat er precies omging. Het resultaat was er dan ook naar. En vaak is dat nog zo.”

Ik acht het voorts bepaald onjuist, zegt prof. Kempe tenslotte nadrukkelijk, dat vaak intieme bijzonderheden uit voorlichtings- en psychiatrische rapporten, die te allen tijde delicaat behandeld dienen te worden uitsluitend door en voor mensen die dit aangaat, zo maar in kranten worden afgedrukt, al moet ik toegeven, dat op dit punt ook de rechterlijke macht niet altijd vrijuit gaat.

Onbruikbare subsidieregeling voor kampen in de IJsselmeerpolders

Eindelijk is het zo ver! We zijn begonnen met onze geestelijke verzorging in de IJsselmeerkampen. Vier jaar geleden hebben we de eerste besprekingen met de officiële instanties gehad. Na twee jaar hadden we in beginsel de toelating tot de geestelijke verzorging in de kampen verkregen. Toen kwamen nog de besprekingen over de subsidieregeling. Twee jaar duurde het voor we de beslissing daarover in handen hadden.

Die beslissing is er nu: *Er zal subsidie worden verleend naar rato van het aantal leden van het Humanistisch Verbond in de kampen.* Formeel zijn we gelijk gesteld met de kerken. Ook deze krijgen subsidie naar rato van het aantal mensen dat zich als R.K., N.H. of Gereformeerd opgeeft. Materieel betekent de subsidieregeling dat het Humanistisch Verbond de kosten van de geestelijke verzorging praktisch geheel zelf moet dragen. Ziehier het besluit van een zich liberaal noemende minister van Waterstaat.

Welke bezwaren hebben we tegen deze subsidieregeling, die toch het Humanistisch Verbond formeel gelijkstelt aan de kerken? Verscheidene! De regeling negeert volledig het probleem van de – groeiende – buitenkerkelijkheid. Voor de buitenkerkelijken wordt via deze subsidieregeling niets gedaan. Ook de kerken krijgen voor hun werk onder buitenkerkelijken niets betaald. Zolang we – kerken en Humanistisch Verbond – menen dat een geestelijke achtergrond noodzakelijk is voor het leven, en mensen in hun geestelijke noden alleen vanuit een geestelijke achtergrond kunnen worden geholpen, zolang kunnen we met een subsidieregeling die de buitenkerkelijken eenvoudig buiten beschouwing laat, geen vrede hebben. Of, om het met woorden van Ds. Smits te zeggen, die deze bij een vroegere discussie over humanistische geestelijke verzorging in Woord en Dienst schreef:

„Zo werkt de overheid er niet toe mee, dat buitenkerkelijke nihilisten christenen worden,

maar dat nihilisten nihilisten blijven en ondermijnt ze aldus haar eigen (tijdens de oorlog zo hoog geroemde) grondslagen...”

De huidige overheid raakt op deze wijze in elk geval wel zeer ver verwijderd van wat een vorige overheid in een regeringsverklaring van 23 okt. 1956 met nadruk meende te moeten stellen. Die regeringsverklaring luidde, met onze instemming, aldus:

„De Regering wil met nadruk stellen, dat zij er zich van bewust is, dat wij leven in een wereld van omvorming, waarin het meer dan ooit aankomt op de geestelijke krachten in ons volk. Zij zal alles in het werk stellen om naar haar vermogen de versterking daarvan te bevorderen.”

Met de gewraakte subsidieregeling wordt niet „alles in het werk gesteld”, maar wordt integendeel de indruk gewekt, dat een bestaande regeling wordt aangegrepen om een probleem – dat geen probleem mocht zijn! – te ontlopen: namelijk de vraag hoe de humanistische geestelijke verzorging zou kunnen worden ingepast, zonder die geestelijke verzorging onrecht te doen. Men had ook de gelegenheid kunnen aangrijpen om een verouderde regeling aan te passen aan nieuwe verhoudingen en kunnen voorzien in de geestelijke verzorging van de buitenkerkelijken en in christelijke en humanistische kant. Het kan aan de buitenkerkelijken zelf worden overgelaten van wie zij geestelijke verzorging willen aanvaarden.

Nog vreemder

De regeling is nog vreemder als men bedenkt dat dezelfde overheid – zij het dan vanuit een ander departement – de geestelijke verzorging in alle andere arbeiderskampen – de kampen voor aanvullende werkgelegenheid, de kampen voor de wederopbouw na de ramp van 1953, de kampen voor oogstarbeiders en de kampen voor de Delta-werken – subsidieert zonder dat rechtstreeks verband wordt gelegd tussen het subsi-

diebedrag en het aantal aangesloten leden van resp. kerken en Humanistisch Verbond.

De koppeling van het subsidie aan het aantal aangesloten leden is om nog een andere reden verwerpelijk. *Zij doet onrecht aan de eigen aard van de geestelijke verzorging.* Geestelijke verzorging is dienst aan de medemens, vanuit een geestelijke achtergrond. Met werving van leden en met propaganda heeft zij niets van doen, zoals op z'n minst de humanistische geestelijke verzorging in een praktijk van 10 jaar in de andere arbeiderskampen voor wie daaraan twijfelde, meer dan duidelijk kan hebben gemaakt.

Met de koppeling aan het aantal leden dreigt een onzuiver competitie-element van zeltjeswinnery, in de geestelijke verzorging te worden binnengehaald. Welke gevaren daarin schillen hebben onze eerste ervaringen in de IJsselmeerkampen al duidelijk gemaakt: Verscheidene mensen, die als godsdienstig staan ingeschreven, blijken het in feite in het geheel niet te zijn. Bij een ontmoeting met drie mannen op een kamer, waarvan er één als niet-godsdienstig stond ingeschreven, bleken de twee anderen niet te begrijpen hoe op hun kaart in de kampcartotheek een kerkgenootschap ingevuld kon staan.

De subsidieregeling is ook in heel gewoon zakelijk opzicht onbruikbaar. De kosten van geestelijke verzorging houden hoegenaamd geen verband met het aantal personen dat van die geestelijke verzorging gebruik maakt. De kosten zijn afhankelijk van het aantal en de ligging der kampen. Een bezoek aan een kamp voor 10 man brengt precies evenveel reis- en andere kosten met zich mee als een bezoek aan een kamp voor 100 man. Alleen daarom al gaat de regeling: subsidie naar rato van het aantal leden, van een volkomen irrelevant criterium uit.

Het Humanistisch Verbond heeft niet nog langer met zijn arbeid in de IJsselmeerkampen willen wachten. Het heeft met de geestelijke verzorging – en dus nu nagenoeg geheel op eigen kosten – een aanvang gemaakt. Het heeft de subsidieregeling alleen onder protest en in voorlopigheid aanvaard. Hopelijk zal de minister van Waterstaat in de nabije toekomst met meer zin voor realiteit en recht tegenover de vraagstukken van geestelijke verzorging staan.

C. H. Schonk

Taak en toekomst

Slot van pag. 1

Op die grondslag hebben zij tot elkeen iets te zeggen. Het humanisme verleent zin aan de arbeid van intellectueel en kunstenaar en schept een klankbord voor hun werk. Maar het spreekt evenzeer de gewone man aan door de poging tot vormgeving van het dagelijks leven en de bevordering van menswaardige verhoudingen. De rebel vindt weerklank voor zijn afkeer van onwaarschijnlijkheid en zijn behoefte ruimte te scheppen voor het echte en spontane. Het is bereid de jeugd tegemoet te treden in haar neiging tot vrije aaneensluiting in kleine groepen en haar een mogelijkheid te bieden tot samenwerking en aanvaarding van concrete taken.

Wij moeten ons ervan bewust zijn dat wij te voldoen hebben aan velerlei – schijnbaar tegenstrijdige – verlangens: naar intellectuele onafhankelijkheid en kritische ontleding, zowel als naar gemeenschapsbeleving en stijlvorming naar wereldbeschouwelijke verdieping en humanistische vorming, zowel als naar praktische arbeid en emotionele bezieling. Daarvoor hebben we organen nodig als de wetenschappelijke en culturele stichting Socrates, evengoed als een apparaat voor geestelijke verzorging; gespreksgroepen en huiskamerbijeenkomsten, evengoed als culturele ontmoetingen en buitenwerk. Er moet bij ons plaats zijn voor werkgroepen voor internationale saamhorigheid en hulpverlening, alsook voor onderzoek van lokale behoeften en de voorziening daarin. Alleen als open, bezielende

en solidaire werkgemeenschap kunnen we onze bijdrage leveren tot opbouw van een gezonde samenleving.

Ongetwijfeld vormt het humanisme een uitdaging voor de kerk. Maar de kerk vormt ook een uitdaging voor ons. Niet in zijn verstarde, conventionele vormen, maar als bron van echte bezieling voor miljoenen en vormgeving van een wereldomvattende praktische verantwoordelijkheid. Er vindt thans een ongekende ontmoeting plaats tussen godsdienst en humanisme, niet alleen in Nederland, maar over de gehele wereld. *Jonge volkeren zijn ontwaakt en zoeken hun weg, los van alle godsdienst en traditie. Dat is een pijnlijk proces waarin het humanisme een basis van verstandhouding te bieden heeft tussen Oost en West, blank en gekleurd, welvarend en nog onderontwikkeld, teneinde een volwassen menselijkheid mogelijk te maken in een vrije wereld.*

Als het humanisme niet te kort wil schieten, moet het zijn geluid laten horen in de internationale organen, moet het meewerken in de internationale samenleving. Daartoe is het nodig, dat het internationaal, ook organisatorisch, iets betekent. Het kan dat alleen als het nationaal iets is, en dat hangt af van de plaatselijke gemeenschappen, van iedere humanist afzonderlijk. Zij moeten de grondslag leggen voor een nieuwe menselijkheid. *Want de mensen van vandaag zijn niet slechter dan de mensen van vroeger, maar zij moeten hun plaats vinden in geheel veranderde levensverhoudingen, waarop de oude patronen eenvoudig niet meer passen.* Bij die nieuwe oriëntering padvinders te zijn is de taak

van geestelijke volksgezondheid, waaraan wij ons niet kunnen onttrekken.

Gezien tegen deze achtergrond staan wij nog pas aan het begin. *Het komt er op aan de buitenkerkelijken hier en nu te doordringen van de betekenis die het moderne humanisme, ook voor hen, heeft.* Tegen alle weerstanden in zullen we de grondidee van ons humanisme in alle klaarheid aan de orde moeten stellen met de noodzaak daarvoor opofferingen, groot of klein, over te hebben. Dat bereiken we niet door resoluties, maar door élan, niet door theorie, maar door persoonlijke overtuiging. *Want élan en overtuiging zijn een uitdaging aan de buitenkerkelijke wereld, die doordrongen moet worden van het besef, dat het ook hun zaak is, die wij voorstaan; niet als secte, maar als veelzijdige werkgemeenschap.* Daartoe moet dit humanisme verder doordacht worden, verder ontwikkeld in zijn concrete vormen, verder verwerkelijkt temidden van de dagelijkse beslommeringen.

Uitbannen moeten we de kleinzieligheid, de rancune, de betweterij, om open te staan voor onze taak van wekken, verdiepen, strijden, helpen en vormgeven. Aldus voortgaande op de weg die ingeslagen is door de werkers van het eerste uur, kunnen we met nuchterheid, toewijding en vindingrijkheid de mensen van vandaag een uitzicht openen op een menselijke wereld. Want ik herhaal wat ik vroeger heb gezegd, het zou nauwelijks verantwoord zijn geweest zoveel te vragen van zo weinigen, als we niet de overtuiging hadden dat dit humanisme een antwoord is op de uitdaging van deze tijd.

In en Om

het Humanistisch Verbond

Mededelingen voor de leden / no. 3

Het is ook uw zorg!

Als u dit nummer in handen krijgt, is het 14e congres van het Verbond al achter de rug. De afgevaardigden van de gemeenschappen zullen er thuis verslag van uitbrengen en van deze kant zal er nog wel aanleiding bestaan op enkele hoogtepunten de aandacht te vestigen.

Terwijl we dit schrijven moet het allemaal nog plaats vinden en we willen ons niet aan voorspellingen wagen. Zo te zien bevat de congresagenda geen zaken, waarbij heftige discussies zijn te verwachten, maar aangezien je het met die humanisten nooit weet, kan er van alles uit de bus komen.

Er is één punt, dat elke keer weer vrij geruisloos de revue passeert en dat is de begroting. Hoewel deskundigen daaruit precies kunnen aflezen, hoe het met de activiteiten van het Verbond is gesteld, voelen de meeste leden zich te weinig specialist om zich in de cijfers te verdiepen en ze laten dat graag aan de liefhebbers op dit gebied over.

Mogen we bij deze gelegenheid echter voor één getal uw aandacht vragen? Dat is n.l. het geschatte tekort op de begroting van 1961/'62, dat, schrikt u niet, het lieve sommetje van f 55.492,- bedraagt. Voor dat u nu uw verontwaardiging over het er maar op los leven van uw hoofdbestuur de vrije teugel laat vieren, en zegt, dat „ze” maar eens moeten leren de tering naar de nering te zetten, mogen we u in alle bescheidenheid er even op wijzen, dat tenslotte het congres, dus de leden met elkaar, er al of niet hun fiat aan geven. Dat betekent dus ook, dat we met elkaar er verantwoordelijk voor zijn.

Een tekort van ruim een halve ton, dat is geen kleinigheid. Voor wie verder kijkt betekent het echter ook, dat het werk van het Verbond voortdurend in omvang groeit en dat is op zich zelf een zeer verheugend teken. Aan de andere kant weten de ingewijden ook, dat dit tekort minstens twee maal zo groot zou zijn, als we werkelijk datgene zouden doen, wat we eigenlijk

zouden willen en waarvan we overtuigd zijn, dat het dringend nodig is.

Ter geruststelling overigens kan er op gewezen worden, dat het tekort het vorig jaar bijna net zo groot was en dat het is gedekt door de bijdragen van het Steunfonds Praktisch Humanisme. Dat betekent, dat de uitgaven voor de geestelijke verzorging bijna in hun geheel niet uit de normale contributies zijn betaald, maar uit de giften, die het Steunfonds heeft ontvangen. En aangezien dat ook bij de oprichting van het Steunfonds de bedoeling is geweest, kunnen we ons daarover alleen maar verheugen.

Maar er is iets anders, wat een voortdurende zorg voor het hoofdbestuur betekent en wat dus ook uw zorg behoort te zijn. Dat is het feit, dat de contributies, ondanks de ingevoerde verhoging, nog niet alle zijn aangepast aan wat tegenwoordig met een weids woord de „welvaartsstaat” heet. Natuurlijk hebben we hierbij niet het oog op hen, die van een pensioen moeten leven, maar voor hen, die nog aan het arbeidsproces deelnemen zal het over het algemeen toch wel zo zijn, dat ze meegeprofiteerd hebben van de stijging van het inkomen. Natuurlijk zijn ook de kosten gestegen, zijn de prijzen omhoog gegaan, maar dat is nu precies de moeilijkheid waarmee het Verbond ook te maken heeft gehad. Al onze uitgaven zijn gestegen, de drukkosten zijn verhoogd, de salarissen van het personeel moesten eveneens verhoogd worden, maar onze inkomsten vertonen niet een overeenkomstige stijging.

Bij de contributieverhoging in 1956 is eigenlijk geen sprake geweest van een verhoging, maar alleen van een verzoek om bij de bepaling van uw bijdrage de schaal toe te passen. Misschien zou het goed zijn, als ieder lid nog eens aan de hand van de in dit nummer afgedrukte contributieschaal zou nagaan, of hij niet de tijd gekomen acht, om de zorgen van het H.B. die ook de zorgen van ieder lid zijn, enigszins te verlichten. Waarbij hij dan mag bedenken, dat van elke gulden contributie bijna de helft voor het werk in de gemeenschappen wordt gebruikt.

Th. P.

Het Hoofdbestuur besprak ...

op zijn vergaderingen van 28 januari, 25 februari en 25 maart uitvoerig de stand van het ledental. Een nota van het Dagelijks Bestuur diende hierbij als basis. Hoewel er een langzame groei valt op te merken, is er toch duidelijk een toenemende belangstelling voor het H.V. Dit komt o.m. tot uitdrukking in een aantal verzoeken uit verschillende plaatsen, daar een werkgroep te stichten.

Naast de uitbreiding van de geestelijke verzorging dienen de gemeenschappen veel meer aandacht te besteden aan hun taken in de samenleving. Het is dringend nodig dat de middelen gevonden worden intensiever scholing van ons kader ter hand te nemen. Ook vormingscursussen voor de jeugd behoren in uitgebreider mate te worden gehouden, maar ook hieraan dient scholing vooraf te gaan. Het D.B. zal met plannen komen.

De voorbereiding van het congres nam een grote plaats in. Niet alleen moesten de ontwerpen jaarverslag en financieel verslag besproken en goedgekeurd worden, maar bovendien nam de kandidaatstelling voor het H.B. veel tijd in beslag, temeer daar 5 leden zich niet meer beschikbaar stelden. Enkele nieuwe raadsleden werden benoemd, waarbij met vreugde kon worden vastgesteld, dat vooral het korps van de plaatselijke raadsleden aanzienlijk toeneemt.

Uitgesproken werd evenwel ook, dat dit weer nieuwe problemen t.a.v. de noodzakelijke scholing met zich meebrengt, die onze topraadsleden zwaarder belast.

Naar aanleiding van een ingediend voorstel, om de deelname aan de Topkaderconferentie voor afgevaardigden van alle gemeenschappen open te stellen, ontwikkelde zich een uitvoerige discussie over de verhouding van de gemeenschappen met het centrale apparaat en de noodzaak middelen te vinden het contact nog intensiever te maken. Het D.B. ziet een oplossing in het houden van regionale bijeenkomsten, die ongeveer het karakter van de landelijke TKC's zullen hebben. Ook de plaats van de gewesten in onze organisatie kwam hierbij ter sprake, n.a.v. de discussie op de voorjaars-TKC.

De notulen van de verschillende stichtingen passeerden de revue evenals enkele routinezaken, zoals de maandelijkse cijfers over het aantal leden en de abonnee's op onze periodieken. Opvallend is, dat niet alleen het aantal lezers van Het Woord van de Week nog steeds groeit, maar dat ook Mens en Wereld en Rekenschap een stijgend getal abonnee's hebben.

Het Hoofdbestuur besloot de opheffing van de gemeenschap Tilburg goed te keuren, daarbij de hoop uitsprekend, dat dit een tijdelijk karakter zal dragen. Van het gewestbestuur wordt verwacht, dat dit hier een kleine groep zal blijven ondersteunen.

Na een korte bijeenkomst op de ochtend van het congres in Zwolle, zal het H.B. in zijn nieuwe samenstelling op 27 mei voor het eerst vergaderen.

Landdag 1961 Ommen
11 mei (Hemelvaartsdag)
U komt toch ook?

Geestelijke raadslieden

Plaatselijke geestelijke raadslieden zijn thans werkzaam in de gemeenschappen: Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Apeldoorn, Appelscha, Arnhem, Beverwijk, Brunssum, Drachten, Enschede, Goes, Gouda, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, Heerenveen, Den Helder, Hengelo, Hilversum, Leeuwarden, Leiden, Lochem, Maastricht, Nieuwe-Niedorp, Oost-Zeeuws Vlaanderen (Terneuzen), Rotterdam, Velsen, Vlaardingen, Voorburg/Rijswijk, Wageningen, Winschoten, Zeist.

Het adres van hen is bij de gemeenschapsbesturen of bij het Centraal Bureau verkrijgbaar.

Met ingang van mei 1961 zal het Centraal Bureau op zaterdag gesloten zijn

II mei 1961 (Hemelvaartsdag)

Landdag Gewest Overijssel in Ommen

op de terreinen van de stichting „Vacantievreugd”

Programma:

Aankomst vanaf 9.30 uur. Ontvangst in de grote tent.
Wandelingen in de prachtige omgeving onder deskundige leiding van 10.15 tot 12 uur.
Lunch om 13.30 uur met daarna tijd voor een gesprek, spel enz.
Bijeenkomst in het openluchttheater (bij ongunstig weer in de grote tent).
Aanvang 14.30 uur. Optreden van cabaretgroep „Tremelo” en Oekraïnsche dansgroep „Rosalka”.
Toespraak door Mr. Dr. H. J. Roethof.

De deelnemersprijs bedraagt *f* 1,-. Voor de consumptie (koffie, thee) worden speciale consumptiebonnen verkocht à *f* 1,- voor 4 consumpties.
Diverse dranken zijn à *f* 0,40 overal op het terrein verkrijgbaar.
Men moet zijn lunchpakket zelf meebrengen.
Auto's en autobussen kunnen op het terrein parkeren. Wie slecht ter been is wordt met auto's naar het openluchttheater gebracht.
Tijdens de toespraak worden de kinderen elders bezig gehouden.
Kaarten zijn bij de gewestbesturen via de gemeenschappen en op het terrein verkrijgbaar.

Uit en toch thuis

„Ik weet natuurlijk niet, of het me altijd lukt, maar als ik iets doe, probeer ik het toch wel zo goed mogelijk te doen.”

We zaten thee te drinken in de grote keuken van De Ark en uit te rusten van de tocht, die we zojuist gemaakt hadden door de gebouwen en over het terrein. Ik keek naar de jonge man, met het zorgvuldig gecultiveerde ringbaardje, de tegenwoordige beheerder van het vakantieverblijf van het Humanistisch Verbond.

„Vindt u dit zelf ook niet wat al te bescheiden gezegd, meneer v. d. Werff?” had ik willen vragen, maar ik durfde het niet, want hij vindt zelf, dat hij zijn plicht gedaan heeft. Gewoon z'n plicht, niet meer en niet minder. Hij heeft gewoon geprobeerd om er iets van te maken . . . „'t Is zo verdraaid jammer, dat je het niet in z'n oude staat gezien hebt”, zei de voorzitter van de Ark-commissie, die zo vriendelijk was geweest om me mee te nemen. 't Zag er vreselijk uit en de accommodatie was zo, dat je er eigenlijk met goed fatsoen geen gasten meer kon ontvangen.

Nu heb ik een diep ontzag voor voorzitters en ik geloof ze onvoorwaardelijk en dat was in dit geval hard nodig, want tijdens onze hele rondgang was van die oude toestand geen spoor meer te ontdekken.

„Kijk,” wees de heer v. d. Werff, „hier voor de jeugdverblijven heb ik douchemeters. Dat is pas nieuw: je gooit er een kwartje in en dan heb je tien minuten warm water.”

We zagen leuke zaaltjes met twintig bedden, telkens twee boven elkaar, met nieuwe schuimrubber matrassen en bij elk verblijf keurige douchecellen en toiletten en grote rekken om de bagage op te bergen.

„Hoeveel jeugdbedden hebt u hier?” vroeg ik, want ik was zo overweldigd, dat ik de tel kwijtgeraakt was. „Tachtig”, zei de beheerder en ze hebben een eigen recreatiezaal, waar ze ook kunnen eten.

We kwamen langs een volleybalveldje, compleet met palen en net: „Dat heb ik hier helemaal gelijkgemaakt. Die lelijke gaten daar in de grond zijn nu ook weg. Er moet nu nog gras opkomen.”

„Hé”, zei de voorzitter opeens verrast, „kijk

eens, wat aardig! Dàt vind ik een vondst!” Hij liep naar een voliëre, waar een aantal mooi gekleurde vogeltjes in rondvlogen.

„Ja, dat was daar zo'n rommelige hoek, er was toch niets anders mee te beginnen en de konijnen zitten nu aan de achterkant. Alleen de fietsenstalling hiernaast bevalt me nog niet.” Er is overigens nog heel veel, wat de heer v. d. Werff nog niet bevalt. Angstig veel, zou ik haast zeggen, want hij is een preciese man, die alles ziet en niets over z'n kant laat gaan: „Er zit een bocht in dat nieuwe muurtje. Die moet eruit, want dat is lelijk, dat ga je zien, als 't af is.”

„Hoelang bent u hier nu?” vroeg 's avonds tijdens de vergadering een nieuw lid van de commissie. Na alles wat ik in de loop van de middag aan timmer-, schilder-, metsel- en tui- nierswerk had gezien, schatte ik het antwoord op „twee jaar”. Nee, 't was tien maanden! Tien maanden „gewoon” je plicht doen en dan maak je met een handje vol mensen een vakantieoord, dat met glans vergeleken kan worden met het allerbeste dat er op dit gebied te vinden is.

„Zou jij hier nu wel een vakantie willen doorbrengen met je gezin?” werd me gevraagd. „Natuurlijk”, zei ik, „graag zelfs! We zijn erg dol op de Veluwe en ik vind het hier best om uit te houden!”

Nu ziè ik sommige kritische lezers denken: „O, ja, daar heb je 't weer, de stralende advertentiepagina! Dames en heren, gaat dat zien, de dokter geeft het z'n eigen kinderen!”

Zo was die vraag trouwens ook bedoeld. Gééft de dokter dit nu echt aan zijn eigen kinderen of is het ook hier weer hetzelfde als met al die andere vakantieoord van grote instellingen: uitermate geschikt, gezond en aan te bevelen voor *anderen*, maar voor ons zelf? „Och nee, wij voelen niet zo voor al die bank-beambten, fabrieksmensen of „gelijkdenkenden” op een kluitje. Dat kan niet anders dan vervelend zijn!”

Wie zo redeneert, en het is een alleszins begrijpelijk standpunt, die ziet toch iets over het hoofd, iets dat je ook eigenlijk niet zien kan, dat je moet voelen, moet ondergaan: de sfeer, die hier heerst. Zakelijk, ja zeker: „We willen „ronddraaien” of „dichtdraaien” en „d'ruit

Een nieuwe rubriek over levensvragen

Met ingang van het nummer van 28 januari is in ons veertiendaags blad Mens en Wereld een nieuwe rubriek gestart onder de suggestieve titel „Daar zit ik mee.” De abonnee's hebben er al kennis van genomen, maar ongetwijfeld zullen ook zij, die om wat voor reden ook, Mens en Wereld niet lezen, voor deze rubriek belangstelling hebben.

De heer C. H. Schonk, die zich er mee heeft belast, schrijft er o.a. het volgende over:

„Het mensenleven is lang niet altijd eenvoudig. Het stelt ons voor tal van vragen. Het brengt ons in allerlei dikwijls moeilijke situaties en conflicten. Geen mens ontkomt eraan. Vragen en moeilijkheden behoren bij het leven. ze zijn er niet uit weg te denken. Maar we zitten er dikwijls mee! En we zoeken naar oplossingen: in het gesprek met onszelf, in het gesprek met een ander en in nog andere vormen.

Veel mensen leggen hun moeilijkheden voor aan de redacteurs van vragenrubrieken in bladen van uiteenlopende aard en hopen op die wijze verder te komen. Damesbladen als Margriet en Libelle ontvangen jaarlijks duizenden brieven van mensen die met moeilijkheden kampen. De stroom is zo groot dat slechts een klein deel in de bladen zelf kan worden behandeld. De overige worden persoonlijk beantwoord . . . Ook op ons Centraal Bureau komen regelmatig verzoeken om bijstand binnen. De behoefte aan steun is blijkbaar groot.

Dit heeft ons doen besluiten om ook in Mens en Wereld een vragenrubriek over persoonlijke levensmoeilijkheden te openen. Er is geen reden om aan te nemen dat daaraan in humanistische en buitenkerkelijke kring geen behoefte zou bestaan.”

Het artikel behandelt verder uitvoerig de bezwaren die er tegen een dergelijke wijze van behandeling van levensvragen bestaan, omdat de vraag rijst, of men met een schriftelijke behandeling wel geholpen is. Vandaar dat deze rubriek met enige aarzeling en als proef begonnen wordt.

Met nadruk wordt er op gewezen, dat deze rubriek bedoeld is voor vragen van individuele aard, niet van algemene. Vragen als: Hoe denkt de humanist over het rassenprobleem, over dienstweigering enz. horen in die rubriek niet thuis.

Aan vragenstellers, die vragen aan de redactie willen voorleggen, wordt verzocht *f* 1,- aan postzegels voor een bijdrage in de kosten bij te voegen. Men kan zijn vragen zenden aan de heer C. H. Schonk, p.a. Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht. Met nadruk wijzen wij er op, dat deze rubriek voor iedereen is bestemd, dus niet alleen voor onze leden. Als men dus in zijn omgeving mensen tegenkomt, die „ergens mee zitten” kan men hen op deze mogelijkheid wijzen.

springen met de exploitatie”, dat zijn zo de vaktermen. Geen spoor van zweverig idealisme, van we gaan voor dag en dauw vogeltjes en bloemetjes kijken en al dat zakelijk gedoe is maar nonsens en on-humanistisch. Daar hebben deze mensen het trouwens ook veel te druk voor! Ze staan heel stevig met beide benen op de grond en zijn zich heel welbewust, dat ze een *zaak* leiden. Bovendien slagen ze er, ik weet niet hoe, in om iedereen binnen de kortst mogelijke tijd op zijn gemak te stellen. Misschien alleen maar door gewoon te doen en zichzelf te zijn.

En dat kunt u daar ook: gewoon uzelf zijn. U kunt gaan en staan waar u wilt en na een paar uur krijgt u het gevoel dat u er al weken zit.

Echt *uit* zijn en je toch helemaal gezellig *thuis* voelen, dat is de Ark! A.-S.

Jaaroverzicht 1960 van de
Stichting Steunfonds Practisch Humanisme

Practisch Humanisme

Mens en Wereld veranderen voortdurend. Wat dit betreft is er niets nieuws onder de zon. Nieuw is het tempo, waarin de veranderingen zich voltrekken. Menigeen raakt erdoor in onzekerheid en worstelt met de vraag of het leven nog de moeite waard is.

Met levensvragen gaat men niet naar een bureau voor maatschappelijk werk. Men kan er, voor zover zij de levensvisie raken, ook niet mee terecht bij een psychiater. Is men ongodsdienstig dan zullen predikant en priester evenmin uitzicht kunnen bieden.

Voor hen heeft het Humanistisch Verbond zijn apparaat Practisch Humanisme opgebouwd, waaraan enkele honderden geestelijke raadslieden zijn verbonden. Geestelijke raadslieden werken in de plaatselijke gemeenschappen van het Humanistisch Verbond, in bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden, in ziekenhuizen en sanatoria, in arbeiderskampen en inrichtingen van justitie. Zij kwamen in 1960 in aanraking met ongeveer 4000 mensen, leden en niet-leden van het Humanistisch Verbond, afkomstig uit alle lagen van de bevolking. Hun aantal neemt voortdurend toe.

Twee belangrijke pijlers van de humanistische levensovertuiging zijn, zelfontplooiing en medemenselijkheid. Zij staan centraal in het werk van de geestelijke raadslieden.

Het moderne humanisme wijst het driftmatige en het instinctieve niet af. Het unieke karakter van de mens komt echter tot uiting in de omstandigheid dat hij het vermogen bezit tot redelijk en zedelijk waarden.

Zelfontplooiing is het tot ontwikkeling brengen in zichzelf van dit vermogen. Het heft de mens uit boven willekeur en egoïsme.

Door zelfontplooiing ontdekt de mens bovendien, dat menszijn medemenszijn betekent; dat de ander is zoals hij, dat hij op hem is aangewezen en dat hij die ander niet mag loslaten.

Wie zelfontplooiing en medemenselijkheid in zijn leven als leidende beginselen kan aanvaarden vertwijfelt niet. Hij zal de vraag, of het leven de moeite waard is, bevestigend beantwoorden en zijn taak als mens aanvaarden.

Steunfonds

Het op gang houden en uitbreiden van het Practisch Humanisme is niet de enige activiteit van het Humanistisch Verbond.

Het grootste deel van het veelomvattende werk financiert het Humanistisch Verbond uit de contributies der leden en enkele andere regelmatige inkomsten.

Voor de financiering van het Practisch Humanisme rekent het Humanistisch Verbond op de Stichting Steunfonds Practisch Humanisme.

De geestelijke raadslieden van het Humanistisch Verbond zijn vrijwillige medewerkers. Zij worden geleid door enkele beroepskrachten. Dat kost geld, evenals de scholing der vrijwilligers.

In 1960 vroeg het Practisch Humanisme f 55.000,-. Naar schatting zullen de kosten in 1961 ruim f 60.000,- bedragen. In de komende jaren zal dit bedrag ongetwijfeld verder oplopen.

De Stichting Steunfonds Practisch Humanisme werd op 27 september 1957 in het leven geroepen en op 17 december van dat jaar ingeschreven in het Openbaar Centraal Stichtingenregister van het Ministerie van Justitie.

Na een aanloopperiode kwam het Steunfonds

in de loop van 1959 op gang. In dat jaar kwamen 252 giften binnen, die een saldo opleverden van f 11.521,69. In 1960 steeg het aantal giften tot 1588. Aan het einde van dat jaar was het saldo f 36.517,15. Daarvan werd afgedragen aan het Humanistisch Verbond f 35.000,-.

Bovendien kwamen in 1960 voor hetzelfde doel rechtstreeks bij het Humanistisch Verbond binnen f 16.000,-, zodat in totaal voor het Practisch Humanisme werden ontvangen f 51.000,-. De groei is verheugend. Van niet minder betekenis is het feit, dat het aantal vaste contribuanten voortdurend toeneemt. In totaal zegden ruim zeshonderd contribuanten een vaste jaarlijkse bijdrage toe.

Doordat het Steunfonds met vrijwillige krachten werkt, blijven de kosten opvallend laag. Het bestuur stelt er een eer in een zo hoog mogelijk percentage van de bijdragen ten goede te laten komen aan het werk waarvoor het geld werd gegeven.

Leden en niet-leden van het Humanistisch Verbond wenden zich tot de geestelijke raadslieden. Op grond daarvan meent het Steunfonds een bijdrage te mogen vragen van ieder, die de betekenis van het Practisch Humanisme onderschrijft. Mag het Steunfonds in 1961 ook op u rekenen?

Rekening en verantwoording over het jaar 1960

Table with 2 columns: Description and Amount. Rows include: Binnengekomen giften (f 55.092,85), Af aan kosten voor: Secretariaat, portien, bank- en girokosten (f 780,69), Propaganda (f 2.316,70), Overgemaakt naar Humanistisch Verbond (f 51.000,-), Saldo van 1959 (f 995,46), saldo overgebracht naar 1961 (f 1.517,15).

Amersfoort, 1 maart 1961
Het Bestuur,
Stichting Steunfonds
Practisch Humanisme

Accountantsverklaring

Amsterdam, 22 maart 1961
Aan het Bestuur van de Stichting Steunfonds Practisch Humanisme
Hiermede verklaren wij dat wij de administratie en de rekening en verantwoording over 1960 van uw Steunfonds hebben gecontroleerd en in orde bevonden.

Hoogachtend,
Koppenberg, König en Swart
w.g. W. C. Koppenberg

Postrekening 6168, t.n.v. Stichting Steunfonds Practisch Humanisme te Amersfoort.

Slof op pag. 4

Ter vereenvoudiging van de administratie heeft de Stichting Steunfonds-Practisch Humanisme met ingang van 15 april 1961 de rekening bij de Hollandsche Bank-Unie N.V. te 's-Gravenhage opgeheven.

Contribuanten van het Steunfonds worden verzocht voortaan alleen gebruik te maken van de postgirorekening, nr. 6168, t.n.v. Stichting Steunfonds Practisch Humanisme te Amersfoort.

Zomerplannen 1961 van de Buitenwerkmis-sie van het Humanistisch Verbond:

a. Zeilkamp-Langweer

Dit wordt evenals het vorig jaar gehouden onder leiding van de heer en mevrouw L. Kamminga, Groningerstraatweg 132, tel. 05100-26741, Leeuwarden. Periode 5 t/m 19 augustus 1961. Prijs f 65,- per week. Alles inbegrepen. Spoedige aanmelding dringend gewenst.

b. Kinderkamp-Elspeet

Onder leiding van de heer J. Weggelaar, Erasmusgracht 23, tel. 020-83919, Amsterdam wordt voor kinderen van 10 t/m 12 jaar in de „Korenbloem” te Elspeet van 29 juli t/m 5 augustus een kamp gehouden. Spoedige aanmelding is gewenst. Prijs f 39,50 inclusief f 2,- zakgeld.

c. Tentenkamp, 13-15-jarigen

De heer van Soelen, Genestetlaan 3, tel. 03402-4468, Bilthoven is de leider van een tentenkamp op Terschelling van 5 t/m 15 augustus. Prijs f 47,50.

„De Ark” - Nunspeet

Belvédèrelaan 14 - Tel. 03412-2404. Weet u dat de Ark geheel gerestaureerd is. Wij raden u aan dit te gaan zien. Maar bespreek zeer vlug. Enkele weken zijn n.l. nu al geheel volgeboekt.

Bejaardenkampen

In de weken van 29 april t/m 6 mei 6 mei t/m 13 mei 16 september t/m 23 september staat de Ark open voor onze bejaarden. Leiding van 29 april t/m 6 mei mevr. v. d. Dijk-Raven, Oosterbeek. Van 16 september t/m 23 september de heer J. Blok, Amsterdam. Prijs f 38,50 per week.

Van 1 mei t/m 30 september staat de Ark open voor onze pensiongasten.

Voor individuele gasten nog plaatsen beschikbaar in de periode van 15 mei tot 15 juli en ná 19 augustus.

Prijs f 45,50 tot 8 juli; f 52,50 van 8 juli-26 augustus; f 45,50 van 26 augustus-30 september incl. consumptie-kaart met 21 consumpties per week.

Leden Hum. Verbond 10 % korting (niet voor gezinsleden).

Kinderen 6 t/m 10 jaar - resp. f 34,-, f 39,50 en f 34,-; 0 t/m 5 jaar - resp. f 23,-, f 26,50 en f 23,- incl. consumptie-kaart voor kinderen.

Voor groepen alleen nog van 24 juni tot 15 juli en ná 26 augustus.

Spoedige reservering is noodzakelijk.

Nieuws uit de gemeenschappen

Enschede heeft dit keer bij zijn maandblad een kaart ingesloten, waarmee men bij ziekte bezoek kan aanvragen. Een goed idee, het is nu eenmaal, zelfs in de best georganiseerde gemeenschap niet mogelijk te weten, wie van de leden daar prijs op stelt.

In het blad van **Arnhem** waarin natuurlijk de leden opgewekt werden de bijeenkomst op 17 februari ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan te bezoeken, werd als bijzonderheid vermeld, dat er in deze gemeenschap niet minder dan 56 leden zijn, die eveneens hun 15-jarig lidmaatschap vieren. Zij zullen extra welkom zijn geweest.

Velsen heeft de van vroeger bekende spaarhuisjes weer eens opgezocht. Wie er een neemt, kan er bij alle gelegenheden wat instoppen ten bate van het Practisch Humanisme. Van harte aanbevolen. Ook daar wordt erop aangedrongen in geval van ziekte dit direct te melden aan de ziekenbezoeker.

In **Hoek van Holland** bestaat wel geen gemeenschap, maar de werkgroep doet er in activiteit niet voor onder. Regelmatig worden contactavonden gehouden, waarbij ook belangstellenden uitgenodigd worden. Resultaat: de groep is al drie maal zo groot als in het begin.

Het blad van **Den Haag** bevat een mededeling van de plaatselijke geestelijke raadsliden, die er op wijzen dat uit een recent geval weer eens is gebleken, dat de leden onvoldoende van het bestaan van deze functionarissen op de hoogte zijn. Reden te meer, om het steeds opnieuw te vermelden.

Hengelo verdient een extra pluim. Niet alleen voor de organisatie van de feestavond op 17 februari, maar ook voor de extra-uitvoering van het gemeenschapsblad, dat in verband met het jubileum in een grote oplage verspreid werd. Ook uit de omringende gemeenschappen werden bijdragen ontvangen.

Onze moeite en zorgen krijgt u cadeau, schreef

de secretaris van **Leeuwarden** in zijn maandbericht, maar de buskosten naar Groningen moet u betalen. Die moeite en zorgen zijn niet voor niets geweest, een hele bus vol naar de jubileumviering.

Eindhoven heeft de actie van het Steunfonds Practisch Humanisme ter gelegenheid van het jubileum nog eens ondersteund door een extra-maandbericht. En om te voorkomen dat de leden het bij lezen zouden laten, zijn enkelen ook nog eens gaan aanbellen.

Bilthoven vierde opgewekt het 10-jarig bestaan van de gemeenschap met een aantrekkelijk programma en een toespraak van de vroegere voorzitter Koppenberg. Uit de omliggende gemeenschappen waren gasten aanwezig, terwijl ook de burgemeester de avond meemaakte.

Zwolle, deze keer onze congresstad, en een voortreffelijke gastvrouw voor de vele afgevaardigden, heeft veel succes met een koffieuurtje op zondagmorgen ten huize van een bestuurslid. Een voortreffelijk middel voor beter contact.

In **Assen** zorgt de redacteur van het maandblad ervoor, dat belangrijke berichten uit onze pers nog eens onder de aandacht van de leden gebracht worden. Waarschijnlijk onder het motto, of ze willen of niet, lezen zullen ze.

Wageningen wil ook in de zomer het contact niet opgeven. Er bestaan plannen voor een aantal excursies. Mogen we er nog twee bijvoegen: n.l. op 11 mei naar Ommen en dan ook eens een kijkje op de geheel vernieuwde Ark.

Dordrecht heeft ook een mededelingenblad. Dat er prijs op gesteld wordt, blijkt uit een vergrote belangstelling voor de bijeenkomsten. We hopen op meer.

En tenslotte dan deze keer **Haarlem**, waar de belangstelling voor de ledenvergadering groter was dan in jaren het geval is geweest. Toch was er geen „herrie”, maar men heeft de goede gedachte zakelijke vergaderingen kleur bij te zetten door een actueel onderwerp te bespreken.

Humanisme in de samenleving

De vrouwengroep van **Amersfoort** maakt deel uit van de Amersfoortse Gemeenschap... *Wageningen* vormde een werkgroep om de mogelijkheden tot stichting van een tehuis voor buitenkerkelijke bejaarden te onderzoeken... *Zeist* heeft eveneens plannen in die richting... een bestuurslid van *Bilthoven* trad toe tot een commissie welke een openbare leeszaal gaat oprichten... *Laren* stimuleerde het denken over kunst door drie openbare bijeenkomsten... de vrouwengroep van *Soest/Baarn* heeft een actief aandeel in de werkzaamheden van de stichting voor huishoudelijke voorlichting... *Hengelo* verzorgt toespraken voor buitenkerkelijke patiënten in het plaatselijk ziekenhuis... de HJG gaat een sportveld aanleggen in het kinderruis van Humanitas... en wat gebeurt er bij u?

Nieuw hoofdbestuur voor de HJG

De Humanistische Jongeren Gemeenschap heeft op haar algemene vergadering op „De Ark” in Nunspeet op 18 en 19 februari een nieuw hoofdbestuur gekregen dat bestaat uit: Marjan van Ackooij, voorz.; Harry van der Nol, secr., Lauernessestraat 15, Rotterdam; Rob de Grood, pennm., en René Muys, kampsecr. Er werden bovendien enkele werkcommissies samengesteld. Een stuk praktisch werk zal verricht worden door het organiseren van een werkkamp van 29 juli tot 5 augustus in het kinderruis „Ellinchem” van Humanitas te Ellinchem. Er zal o.a. een sportveld worden aangelegd. Hulde en succes!

Toenemende belangstelling voor het Verbond

Behalve in de nog steeds groeiende werkgroepen in Hoek van Holland en Slikkerveer werden in de afgelopen maand bijeenkomsten gehouden in Castricum, Delfzijl, Dokkum en Emmeloord. In Castricum werd definitief een werkgroep gevormd, in de andere plaatsen zijn commissies aan het werk om de verdere organisatie ter hand te nemen. Op het programma staan ook nog bijeenkomsten in Hellevoetsluis, Schoonhoven en Zierikzee.

U verzekert uw gehele familie een prettige vakantie door deelname aan een familiekamp op „De Ark”

Slot van pag. 3

Aan onze contribuanten:
Ter besparing van tijd en kosten worden contribuanten niet persoonlijk bedankt, tenzij daarom wordt gevraagd. Zonder uitzondering ontvangen zij het jaarverslag, waarin zijn opgenomen het financieel overzicht en accountantsverklaring.

Contribuanten worden verzocht hun bijdragen zoveel mogelijk te storten op de postrekening van het Steunfonds. Giften in contanten bemoeilijken het accountantsonderzoek. De verantwoording van deze giften vindt plaats in het ledenorgaan van het Humanistisch Verbond „In en Om”.

Wij verzoeken hen, die het Steunfonds bij testamentaire beschikking willen gedenken, daartoe de volgende vorm te kiezen:

„Ik vermaak aan de Stichting Steunfonds Practisch Humanisme, gevestigd te Utrecht, de som van uit te keren maanden na mijn overlijden, vrij van alle kosten en rechten.”

Contributie-regeling

De leden betalen een contributie overeenkomstig hun inkomen, met dien verstande, dat echt-paren hetzelfde betalen als alleenstaande personen.

De leden stellen hun contributie vast volgens onderstaande schaal:

	per week	per maand	per jaar
inkomen t/m	f 80,—	f 340,—	f 4.000,—
min. contributie	„ 0,20	„ 0,85	„ 10,—
inkomen t/m	„ 100,—	„ 425,—	„ 5.000,—
min. contributie	„ 0,30	„ 1,25	„ 15,—
inkomen t/m	„ 120,—	„ 510,—	„ 6.000,—
min. contributie	„ 0,40	„ 1,70	„ 20,—
inkomen t/m	„ 160,—	„ 680,—	„ 8.000,—
min. contributie	„ 0,60	„ 2,55	„ 30,—
inkomen t/m	„ 200,—	„ 850,—	„ 10.000,—
min. contributie	„ 0,80	„ 3,40	„ 40,—
inkomen boven	„ 200,—	„ 850,—	„ 10.000,—
min. contributie	„ 1,—	„ 4,25	„ 50,—

In afwijking van het bovenstaande bedraagt de minimum contributie voor personen met een inkomen beneden f 40,— per week, f 170,— per maand of f 2.000,— per jaar: f 0,06 per week, f 0,25 per maand of f 3,— per jaar. Bovendien kan het gemeenschapsbestuur in bijzondere gevallen de contributie bepalen op tenminste f 0,12 per week, f 0,50 per maand of f 6,— per jaar.

Als u dit, na het gelezen te hebben, uitknijpt en bij u steekt, kunt u belangstellenden altijd inlichten. Tussen haakjes, uw kerkelijke buurman betaalt heel wat meer.

Daar ZIT ik mee

Onze dochter en haar vriend

Mogen wij onze dochter van 20 jaar toestaan met haar vriend de vakantie samen door te brengen op een boot. Wij stellen voldoende vertrouwen in onze dochter, maar wij weten ook, dat de verleiding, als ze zo geheel op elkaar aangewezen zijn, wel heel groot is. En nog daargelaten de grote „armoe”, die ze te wachten staat, als ze onverhoeds zouden moeten trouwen, zijn wij zelf van mening, dat het veel mooier is, met het allerintiemste te wachten tot het huwelijk. Het huwelijk heeft dan toch ook veel groter betekenis.

Op deze heel helder en direct gestelde passage laat u, mevr. K., uw brief uitlopen. Alleen de cursiveringen zijn van mij. U stelt de vraag niet alleen, omdat u er persoonlijk door uw dochter voor bent geplaatst, maar ook en vooral omdat het u een vraag toelijkt, die anderen, die met dezelfde kwestie zitten, eveneens zal bezighouden. Laten we de vraag dan veralgemenen. Ze moet dan luiden:

Mag men zijn dochter toestaan met haar vriend de vakantie samen door te brengen op een boot?

En als we de vraag op deze wijze hebben veralgemeend, dan blijkt al aanstonds, dat er geen algemeen geldig antwoord met ja of neen op te geven is. Misschien is er wel een tijd geweest, waarin iedereen of nagenoeg iedereen het zonder meer ongeoorloofd vond en er zullen ook nu nog groepen van mensen zijn die er bij voorbaat en voor alle gevallen afwijzend tegenover staan. Maar de zeden zijn veranderd. Een aantal taboes zijn overwonnen of zijn bezig hun invloed te verliezen. Er is een grotere vrijheid en openheid in het verkeer tussen de beide seksen gekomen.

Gaan we er nu van uit dat we die grotere vrijheid en openheid positief waarderen. Volgt daar dan uit, dat we de gestelde vraag zonder meer met ja kunnen beantwoorden? Neen, zeker niet zonder meer. En in de praktijk zelfs veelal niet. Het meisje – en de jongen niet te vergeten! – moeten er namelijk aan toe zijn.

Ik weet van een meisje van al wel 23 jaar, dat in een zeer „beschermd” milieu, onder moeders vleugelen was „groot”-gebracht. Zo beschermd, dat ze eigenlijk geheel onbeschermd in het leven stond. Tijdens een vakantie met vader en moeder in een hotel wordt ze hals over kop verliefd op een andere hotelgast. Deze blijft nu langer in het vakantie-oord en het meisje stelt haar ouders voor de vraag of ze ook nog mag blijven. Het is duidelijk, dat het hier „neen” moet zijn. Dat meisje is er niet aan toe.

Wanneer zijn ze er wel aan toe?

Ja, wanneer zijn onze dochters en onze zoons er dan wel aan toe? Mij dunkt, als er een aantal voorwaarden zijn vervuld, waarvan er één is, dat ze volledig zijn voorgelicht, zodat ze de betekenis en de consequenties van hun eventuele daden kunnen overzien. Die voorlichting moet niet in het vage blijven. Ze moeten, meen ik, ook weten, dat – zoals onze seksuoloog mij vertelde over het noorden van het land, waarover hem cijfers ter beschikking stonden – bijna 50 % van de meisjes moeten trouwen. Dat kan een waarschuwing zijn. Want veel jongelui menen te weten, maar weten niet genoeg.

Zoals ik dat onlangs nog vernam over een paartje, dat de methode Ogino-Knaus had toegepast. Uit een boekje! Ze begrepen er niets van; hoe het dan toch nog kon. Want ze wisten er alles van! En intussen was het dan toch maar zo. Ze moeten, de jonge mensen, ook heel in concreto weten, dat geen enkele methode ter voorkoming van zwangerschap volledige zekerheid biedt.

Hiermee heb ik nog niets gezegd over de geslachtsgemeenschap bij jonge mensen op zich-

zelf. Daar kom ik straks nog op terug. Ik bedoel hier alleen maar te wijzen op de noodzaak van seksuele voorlichting. Een voorlichting, die eigenlijk ook nooit alleen voorlichting mag wezen, maar die in de seksuele opvoeding begrepen moet zijn. Een geschikt boek voor niet te jonge mensen, die er bovendien voldoende op zijn voorbereid, is: Liefde zonder vrees, van Chesser. In mijn herinnering is wel blijven vasthaken, dat het boek nogal zakelijk op de feiten is gericht en er weinig van de eerbied voor het wonder en de schoonheid van de liefde tussen twee mensen in doorklinkt.

En hiermee kom ik tot de tweede voorwaarde, die mijns inziens vervuld moet zijn, als men jonge mensen wil toestaan hun vakantie samen

Rubriek voor persoonlijke moeilijkheden en levensvragen onder redactie van C. H. Schonk, humanistisch geestelijk raadsman, met medewerking van deskundigen op verschillend terrein.

Brieven over de „dingen waarmee men zit” kunnen worden gericht aan C. H. Schonk, p.a. Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. In elke brief moet, als bijdrage in de administratiekosten f 1,- aan postzegels worden ingesloten.

Bij de bespreking van uw probleem in deze rubriek wordt uw naam uiteraard niet genoemd, maar wordt u met een bepaalde letter aangesproken. Van deze letter krijgt u bericht. Bovendien wordt u het betreffende nummer van Mens en Wereld toegezonden. Ingeval men de betreffende stukken niet op het eigen adres zou willen ontvangen, kan van een correspondentie-adres of poste restante gebruik worden gemaakt. Dit moet dan naast het eigen adres duidelijk worden vermeld.

Brieven die, om redenen van plaatsgebrek of anderszins, niet in de rubriek worden besproken, worden persoonlijk beantwoord.

door te brengen. Ze moeten niet alleen zijn voorgelicht en wéten, ze moeten er ook geestelijk en in hun liefdesverhouding aan toe zijn.

Geestelijk zijn ze er pas aan toe als ze diep doordrongen zijn van hun verantwoordelijkheid voor elkaar. In hun liefdesverhouding zijn ze er pas aan toe, als zij voor zichzelf de zekerheid hebben – voor zover men die dan ooit hebben kan – elkaar voor het leven toe te behoren. Als hun liefde écht is gebleken en de tijd al voldoende heeft doorstaan. Als zij bovendien vervuld zijn van een diepe eerbied voor elkaar en innerlijk bereid zijn alle consequenties van hun samengaan te aanvaarden.

Zonder dat deze voorwaarden zijn vervuld staan jonge mensen aan spanningen en risico's bloot, die hun krachten gemakkelijk te boven gaan, zo samen op een boot. De boot zou dan wel eens een gedwongen huwelijksboot kunnen worden, maar dan een, die op te ondiep water vaart en daardoor de kwade kans maakt vast te lopen.

Het allerintiemste

Er is een tweede zinsnede uit uw brief, die ik in de aanhef van dit artikel cursief liet zetten:

Wij zijn zelf van mening, dat het veel mooier

is, met het allerintiemste te wachten tot het huwelijk.

Dat is een moeilijk punt. En het lijkt mij weer zo'n punt, waarop men niet zonder meer ja en niet zonder meer neen kan zeggen.

Als u het bedoelt voor jonge mensen, die niet lang op een huwelijk behoeven te wachten, als zij er aan toe zijn met elkaar, ja, dan is er veel voor te zeggen. Dan kan de huwelijksluiting de symbolische vormgeving zijn voor hun nu definitieve samengaan. En ook overigens behoeven jonge mensen geen haast te hebben met het „allerintiemste”. Hun liefdesspel biedt nog andere mogelijkheden genoeg om elkaar te ontdekken. Het „laatste” wordt vulgair en dierlijk als het „het eerste” dreigt te worden. En zelfbeheersing blijft een schone menselijke deugd. Inderdaad, voor jonge mensen is er geen haast.

Maar als u het bedoelt als een algemeen te stellen ideaal, dan geloof ik niet, dat we er mee uitkomen. Zouden we het bij voorbeeld als eis mogen stellen aan mensen die elkaar reeds lang ten volle liefhebben, maar die door economische omstandigheden, of door de tegenwoordige lange duur der studies, of door de woningnood, nog geen huwelijk kunnen sluiten? Ik geloof het niet.

Aan het uitstel, koste wat kost, tot aan het huwelijk, zit ook nog een andere kant. U bedoelt met „huwelijk” neem ik aan, de echtverbintenis voor de wet. Als we nu deze wettelijke echtverbintenis als uitsluitende maatstaf gaan aanleggen voor het intiemste samengaan, wordt dan niet een in dit verband uiterlijke zaak – het boterbriefje om het eens platvloers te zeggen – te zeer als maatstaf ten troon verheven? Zo zeer, dat we geneigd raken voorechtelijk, maar in volle liefde voltrokken geslachtsverkeer als onzedelijk te veroordelen en binnen het huwelijk bedreven gemeenschap goed te keuren, terwijl deze in hoge mate onzedelijk kan zijn. Ik zeg: „dat we geneigd raken”. Dat is te zwak uitgedrukt. Ik moet zeggen: Het is de heersende moraal: Vóór het huwelijk mag niets; binnen het huwelijk mag alles. Maar het is geen echt zedelijke moraal.

Het is bovendien een onwaarachtige moraal, die een valse schijn ophoudt en de werkelijkheid verdekt. In het bekende Kinsey-rapport kan men lezen, dat 86 % van de Amerikaanse mannen voorechtelijk geslachtsverkeer heeft gehad. En als men het bovengenoemde percentage gedwongen huwelijken beschouwt, dan weet men dat het in ons land niet zo heel veel anders zal zijn.

Het is ook een moraal, die tal van mensen met schuldgevoelens belast, die ingrijpende gevolgen voor hun verdere leven kunnen hebben. Ik wijs u maar terug naar onze rubriek in het nummer van 11 maart, waarin een vrouw schrijft van een huwelijk te zijn teruggehouden door de taboes uit haar jeugd. Alles wat met het seksuele leven te maken had, was haar als ongeoorloofd ingeprent.

Is dit alles nu een pleidooi voor ontijdig geslachtsverkeer? Neen, neen! Leest u terug, wat ik boven over jonge mensen schreef.

Maar het is wel een pleidooi voor een zuiverder moraal, waarin niet de huwelijks staat de enige maatstaf is, maar waarin verantwoordelijkheid voor elkaar, eerbied voor elkaar, geestelijke en emotionele rijpheid en het besef elkaar voor het leven toe te behoren de maatstaven zijn. Onder deze normen van menselijkheid zal ieder zijn gedrag zelf moeten bepalen. Nadere regeltjes zijn er niet, of we doen mensen te kort (als we ze binden aan het regeltje: het mag niet), ofwel we geven mensen te veel (als we ze het regeltje voorhouden: het mag wel). Voor zulke regeltjes zijn mensen te zeer verschillend en is ieders situatie te individueel.

Het is geen vraagstuk van wel of niet, maar van vrijheid in verantwoordelijkheid. Wie aan zijn verantwoordelijkheid niet toe is, heeft ook de vrijheid niet – al neemt hij ze dikwijls wel.

Uw C. H. Schonk

De ,Internationale Spectator' over Afrika

Het januarinummer van de „Internationale Spectator” (adm. Alexanderstr. 8 Den Haag) bevatte een bijdrage van Mr. P. J. Idenburg „De nieuwe Afrikaanse staten en de Westers-democratische normen”. In dit artikel wordt eerst de vraag behandeld hoe het komt dat de beginselen van de Westerse democratie in de Afrikaanse landen doorgaans niet worden nagevolgd. Redenen daarvan zijn dat de staatkundige eenheid in Afrika bijna steeds kunstmatig is en in bijna alle nieuwe staten van Afrika de maatschappelijke structuur snel verandert. Verscheidene Afrikaanse politieke leiders hebben gezegd dat een sterk staatsapparaat, waarin de staatsburgers een redelijk levensniveau hebben, een belangrijker doel is dan het verlenen van rechten aan een oppositie.

De vraag in hoeverre in Afrika een predispositie voor een democratische regeringsvorm in Westerse zin bestaat, kan slechts beantwoord worden wanneer men uitgaat van de oorspronkelijk-Afrikaanse en Islamitische opvattingen omtrent overheid en regering.

In de Afrikaanse opvatting is er geen staatsmacht doch alleen de macht van individuen. Bovendien hebben de koloniale mogendheden het absolutisme in de Afrikaanse samenleving versterkt.

Zelfs in de moderne Islamitische staten geldt het beginsel dat het recht niet een absoluut karakter heeft doch verbonden is met de godsdienst.

De partij is zowel in de Afrikaanse traditie als in die van de Islam niet een groep, die bepaalde wel gedefinieerde beginselen nastreeft, doch een gemeenschap van aanhangers van een bepaalde leider.

De vermenging van het politieke en het godsdienstige die in tal van Afrikaanse gebieden voorkomt staat de scheiding tussen staat en godsdienst in de weg en bemoeilijkt de gelijkheid van alle burgers voor de wet. Schrijver meent dat de jongeren de Westerse opvattingen aanhangen zodat na geruime tijd van persoonlijke hegemonie een kentering zal komen in het politieke leven van vele der nieuwe staten.

Levenswoorden en Subud

De uitgeverij *Servire*, Den Haag, zendt ons twee boekjes. Ten eerste *Levenswoorden van Bo Yin Ra*, achter welke exotische schuilnaam zich een Europeaan verbergt. Het is het best te karakteriseren als een uiting van een vrij-religieuze mens. Er zijn onder zijn woorden ongetwijfeld verschillende, die bij velen van ons weerklink zullen vinden, naast andere, die ons òf niets zeggen, òf eerst vertaald moeten worden, voordat wij er vertrouwde klanken in horen. Mij hinderde het doorlopend gebruik van de ik-vorm. De „ik” die spreekt is dan de oergrond van al het bestaande. Ik heb gevoel en respect voor de grondgedachte der oosterse filosofie: „de eenheid van het wezen van de mens en dat van de wereld, waarin hij leeft”, maar als dit mij zó gepresenteerd wordt maak ik bezwaar.

Ten tweede: „*Subud, een weg tot vrijmaking van de mens*” J. G. Bennett. Dit behandelt een van de vele geestelijke stromingen, die hun uitgangspunt vinden in persoonlijke openbaringen van een markante vele mensen inspirerende persoonlijkheid. Als psychologisch verschijnsel belangrijk en leerzaam, in negatief zowel als in positief opzicht, is deze „openbaring” naar haar inhoud voor humanistisch gezinden niet wel bruikbaar. Pr.

IK denk er ZO over

Waarom geen persoonlijk God?

Uw K.A.-redakteur, door de heer Van Royen en mevrouw A. M.-S. in het nauw gedreven naar aanleiding van zijn „volmondig ja”, roept vrijwilligers op, die het geloof in een persoonlijk God zouden willen rijmen met de beginselen van ons verbond, met name volgens de wetten der logica.

Ik meen dat in de gegeven omstandigheden, waarin wij immers regelmatig geconfronteerd worden met medeburgers, die met dat geloof geen moeite hebben en op de eerbiediging ervan nogal gesteld zijn, die oproep niet onbeantwoord mag blijven.

Maar ik wil het kort maken, voorlopig, en antwoorden met een aantal wedervragen. Wat in 's hemels naam (pardon!) is er, op logische gronden, tegen zo'n geloof? Hebben wij opgehouden, naar een allesbeheersend principe voor onze wereld- en levensbeschouwing te zoeken? En moet dat, als we daarnaar wèl zoeken, bepaald een onpersoonlijk principe zijn? Waarom? Omdat onze natuurwetten voor iets anders geen ruimte zouden laten? Maar waar halen we dan de pretentie vandaan, zelf zoiets als persoonlijkheden voor te stellen? Of ontkennen we die persoonlijkheid? Dan zie ik niet goed, hoe we nog van humanisme zouden kunnen

spreken. Maar ontkennen we ze niet, is het dan zo dwaas, van die „uitzonderlijke” menselijke persoonlijkheid te concluderen tot een even uitzonderlijke kosmische persoonlijkheid? En zou dat, strikt genomen, wel iets anders zijn dan een persoonlijk God? (Of wordt daaronder door de bezwaarde schrijvers iets anders verstaan?)

Begrijpt u mij goed: voor mijn gemoedsleven heb ik aan een persoonlijk God geen al te dringende behoefte. Het gaat mij alleen om een beetje zuiver en onbevooroordeeld denken, waarmee we voorkomen, dat nodeloos mensen van ons vervreemd blijven, waarmee we uitstekend zouden kunnen samenleven en samenwerken tot wederzijds heil. Dat zijn nl. mensen, die wel een bijzondere openbaring menen te kennen, maar zonder daarvan altijd uit te willen gaan en zeker zonder van iemand anders te verlangen, dat die daarvan uit zou gaan!

Deze laatste levensregel is, meen ik, precies het enige zuivere en ook het enige vruchtbare criterium voor ons humanisten. En juist op grond daarvan kan de heer Van Royen er zeker van zijn, dat zijn positie in ons verbond geen enkel gevaar loopt, zolang hijzelf op die basis de verdraagzaamheid wil blijven betrachten.

J. M. Roelofsen

Graag duidelijk antwoord

Voor het feit, dat uw uitingen de kwestie van het „geloof”, nota bene vijftien jaar na de oprichting van ons verbond, scherp naar voren hebben gebracht, ben ik u zeer dankbaar. Die periode van vijftien jaar is wel een duidelijke aanwijzing, dat dit zeer belangrijke onderdeel van onze bezinning, veel te weinig aandacht heeft gehad. Voelt u iets voor mijn advies om thans een poging te doen de schade in te halen? Daarom zou ik het toejuichen, als niet alleen de gelovigen aan een persoonlijk God aan het woord zouden komen, maar tevens ook aan alle gelovigen zou worden gevraagd om hun medewerking ten einde een duidelijk overzicht te krijgen van hun gedachtengangen.

Jarenlang was ik lid van het bestuur van een gemeenschap in Amsterdam. Van dat bestuur was ongeveer 50 % gelovig. Maar mijn verzoeken in ons orgaan „De Loopmare” om eens iets van dat geloof te publiceren zijn steeds onbeantwoord gebleven. Als mij bij de ledenwinning werd gevraagd of er ook gelovige humanisten in ons verbond aanwezig waren, kon ik steeds volkomen verantwoord een bevestigend antwoord geven. Maar als men mij dan vroeg: „Wat geloven die leden dan?” moest ik steeds antwoorden, dat ik ten opzichte van dat punt niet over positieve gegevens van enige waarde beschikte.

Laten we toch recht-door-zee gaan en dit punt niet ontwijken. Het merendeel van onze gelovige medeleden prefereert om te zwijgen, daar ben ik zeker van. Maar ik blijf het een onbevredigende toestand vinden. De niet-gelovigen hebben bovendien toch wel enig recht om iets te weten omtrent het standpunt van hun medeleden. Het gaat naar mijn mening feitelijk om drie vragen: 1e Waarom werden zij lid van een buitenkerkelijke vereniging? 2e Wat geloven zij? 3e Welke betekenis heeft dat geloof voor hun dagelijks leven en hun verhouding tot hun medemensen? J. Veen

Niet toegang ontzeggen

Uw antwoord in M. en W. van 25/3 op de reacties van Mevr. Monasch en van ondergetekende, bevredigde mij niet geheel:

1e. I.p.v. „minder positief” (1e kolom, r. 9 v.o.) had u behoren te schrijven: „anders”. U had royaal behoren toe te geven, dat u iets onjuists hebt geschreven.

2e. Ik neem u kwalijk, dat u mij aan het slot van uw antwoord iets in de schoenen schuift wat ik niet beweerd heb. Wat ik beweerd heb, was: indien zij, die binnen het H.V. in een persoonlijke God geloven, propaganda voor hun opvatting gaan maken, moet de algemene vergadering zich tegen hen uitspreken. Maar dat ik hun „praktisch de toegang tot het verbond wil ontzeggen” is een insinuatie.

P. D. van Roijen

Wel verenigbaar

Naar aanleiding van het artikel in M. en W. getiteld „Is een persoonlijk God voor een humanist aanvaardbaar?” wil ik die vraag graag met „ja” beantwoorden.

„Ja”, omdat het geloof in een pers. God volkomen los kan staan van een bijzondere openbaring en de beginselen van het H.V. dit, en volgens mij terecht, ook accepteren.

Essentieel is het te aanvaarden, omdat het tegendeel het gevaar van een dogma niet uitsluit.

Wel vraag ik mij af of zij, die in het bestaan van een persoonlijk God geloven, niet beter op hun plaats zouden zijn bij een of andere kerk.

H. Brinkhuis

(Wij ontvingen meer reacties over de hier bediscussieerde kwestie dan wij in dit nummer van Mens en Wereld konden plaatsen. In een volgend nummer hopen wij er op terug te komen. Red.)

Gevaarlijke herbewapening

Tot mijn spijt las ik eerst heden (28 maart) het hoofdartikel „Gevaarlijke Herbewapening” in „Mens en Wereld” van 11 maart 1961. Om nader te noemen reden meen ik, dat het goed is dit stuk niet zwijsend voorbij te laten gaan.

Volgens de schrijver deugt er van de „Morele Herbewapening” niets en zijn geladen instelling treedt ten slotte aan het einde van het stuk duidelijk aan de dag in de zin:

„Laten we deze beweging meteen maar duidelijk als giftig en gevaarlijk aan de kaak stellen, dan weten de heren meteen waar ze aan toe zijn.”

Een „opdraven” (woordkeuze van dhr. v. Opijnen) met een dergelijke uiting klinkt echt flink, met sentiment geladen en denigrerend. (Ter verklaring diene, dat met „de heren” de voorstanders van „Morele Herbewapening” worden aangeduid, wier theorieën volgens de schrijver dicht bij de praktijken van wijlen McCarthy liggen en die verder nog aangewreven wordt, dat zij een „al te duidelijke kritiek en de behoefte aan een genuanceerde meningsvorming” beperken „onder het motto, dat daarmee onze weerbaarheid tgen het communisme wordt onderdrukt.” Ik moge deze ongefundeerde en insinuerende aantijgingen even noemen, zonder erop in te gaan.)

Nu is de eerste aangehaalde zin meer tekenend dan erg. Wel erg is m.i., dat in ons humanistisch blad een hoofdartikel verschijnt van een lid van het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond, dat dermate oppervlakkig, en unfair is, dat daarmee een blaam op het Humanistisch Verbond geworpen wordt. Laat mij drie voorbeelden ervan mogen noemen:

- 1) men leest in het stuk niets over de feiten, die in de geschriften van de M.H. genoemd worden met namen erbij. Zij worden a.h.w. alle van de tafel geveegd met de betiteling „aan elkaar hangende citaten en beweringen.”
- 2) het unieke feit, dat mensen van allerlei godsdienst en levensovertuiging elkaar in de M.H. vinden en met elkaar samenwerken, wordt geheel niet opgemerkt. De heer v. O.

komt niet toe aan het onderzoek van het probleem hoe zoiets mogelijk is.

- 3) het feit, dat M.H. blijkbaar grote sommen kan uitgeven, kan hij slechts verklaren door te vermoeden, dat „het militant-conservatieve deel van de wereld” daarvoor gezorgd heeft. Dit heeft veel weg van een materialistische kijk, zonder besef van dieper liggende oorzaken. Is offervaardigheid een onbekend iets voor de schrijver? Waar het hier m.i. op aankomt is te onderzoeken hoe een dergelijke offervaardigheid bereikt wordt. (is dit niet een van de brandende problemen in het H.V.?)

Maar het is niet mijn bedoeling om hier de „Morele Herbewapening” te verdedigen. Het is zelfs de vraag of dit zin zou hebben. In elk geval zou dit hoofdartikel daartoe geen uitnodiging vormen. Een diepergaand onderzoek naar de gronden van M.H., onbevooroordeeld, met de wil tot begrip en niet emotioneel geblokkeerd, zou m.i. van nut kunnen zijn.

Wat mij beweegt tot dit schrijven is de verdediging van het humanisme, dat ik geschaad acht, omdat het humanisme geen oppervlakkig materialisme is, dat ontoegankelijk is voor de diepere lagen van de psyche en van de geest.

Ir. A. E. Bosman, Baarn

Om te voldoen aan het verlangen van inzender naar feiten inzake het karakter van de M.H. wijzen wij o.a. op twee artikelen in „Vrij Nederland” en het „Algemeen Handelsblad” van 1 april 1961, waarin onzes inziens op objectieve wijze waarde en betekenis van deze beweging wordt uiteengezet. Maar we willen er ook op wijzen dat in „Mens en Wereld” van 23 januari 1960 eveneens een artikel over M.H. heeft gestaan. Ook een hoofdartikel, ook van een H.B.-lid. Dat dit artikel een andere toon laat horen dan het huidige, zal niemand ontgaan. Maar het is nu juist de taak van de redactie de verschillen in toon en inzicht, die tussen humanisten rechtmatig kunnen bestaan, tot hun recht te laten komen.

Red.

Zelfverzekerd wanbegrip

Prof. dr. S. U. Zuidema e.a.: *Baanbrekers van het humanisme*, 3.j., 226 p., geb. f 12.— Uitg. T. Wever, Franeker

Al een paar jaar staat dit boek op mijn bureau; ik weet niet goed wat ik er mee aan moet. Een grondige bespreking zou vele kolommen vergen, maar het is de vraag of het boek dat waard is. Humanisten zullen er hun overtuiging nauwelijks in herkennen; christenen zullen er het humanisme slechts in ontmoeten als caricatuur. Wel schijnt het voor de schrijvers een groot punt te zijn geweest de behandelde figuren naar hun wezen te tekenen, maar het is de vraag of wat zij wezenlijk achten dat ook werkelijk is: daarvoor worden zij teveel beheerst door hun parti-pris om in het humanisme van alle tijden de moderne tegenspeler te zien van hun zelfverzekerd christendom.

Ds. Popma opent het boek met een artikel over Erasmus; dor en vlak, maar overigens niet onverdienstelijk. Dr. Mekkes schrijft over Locke; vooringenomen en kwasi-objectief, al het wezenlijke verdoezelend door niet ter zake doende theoretische constructies. Dr. Waterink polemiseert met Rousseau, zonder dat de lezer er veel wijzer van wordt. Tenslotte schrijft professor Zuidema zelf twee hoofdstukken; één over Feuerbach; kil, gechargeerd en ietwat onhistorisch; en één over ... het Humanistisch Verbond.

Aan dit laatste hoofdstuk wil ik een paar woorden wijden. Uit de duizenden pagina's humanistische lectuur sinds 1946 heeft hij zorgvuldig het gif gezogen dat zijn lezers beangsti-

gen moet. Uitingen van kritiek op het christendom heeft hij op een rijtje bij elkaar gezet, onbekommerd om hun oorspronkelijk verband, alles weglattend wat de indruk verzachten kon, soms midden uit een citaat, zoals in de passage uit Posing tot plaatsbepaling, p. 3.

Even doelbewust en evenzeer uit het verband gerukt zijn de citaten bijeengegaard, die de humanistische superioriteitsidee moeten bewijzen. Ik heb geen lust en het heeft geen zin daar hier op zichzelf veel over te zeggen. Maar wel maak ik bezwaar tegen de wijze, waarop professor Zuidema uit dit z.g. superioriteitsgevoel een maatschappelijke overheersingswil construeert. Talloze uitingen, waaruit het tegendeel blijkt, lagen voor het grijpen, maar ze worden niet geciteerd. Ik moet aannemen dat de auteur niet weet waarover hij schrijft of niet schrijft wat hij weet.

Van wat moderne humanisten werkelijk bezielt geeft professor Zuidema zijn lezers geen flauw idee. Wat hij beweert over de evidentie van het zedelijk voordeel verraadt volledig onbegrip. Ook overigens hebben b.v. professor Van Ruler en professor Kraemer anders over het moderne humanisme geschreven, maar professor Zuidema kapittelt ze daarover alsof het kleine jongens zijn. Hij verwacht zelfs dat wij zijn kritiek meer zouden waarderen. Maar daarvoor is hij evenals het hele boek te zeer vervuld van krampachtige angst en liefdeloos verzet. Dat kan de poging tot fenomenologische weergave niet goedmaken; zij leidt in dit geval slechts tot zelfverzekerd wanbegrip.

J. v. P.

„Teveel heeft in kerkelijke kringen de gedachte geheerst, dat humanisten lieden zijn, die stiekem bladzijden uit bijbels scheuren en hun hondje uitlaten vlak bij het kerkportaal.”

(De Linie van 18-2-'61)

Lezingen voor de radio

23 april, 9.45 uur (VARA): mr. H. Singer-Dekker „Waarom is zij toch niet getrouwd?”

30 april, 9.45 uur (VARA): prof. dr. B. W. Schaper: „Oude vormen en gedachten”.

7 mei, 9.45 uur (VARA): H. G. Cannegieter: „Tagore herdacht”.

14 mei, 9.45 uur (VARA): drs. W. van Dooren: „Van mens tot mens”.

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,— per jaar op giro no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Voor leden van de luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofredacteur: P. W. van der Vliet

Redactieraad: Mr. H. Singer-Dekker, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt-Corstius, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, H. A. Scheltes, J. van Straten

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht,

telefoon 1 01 63; postgiro 304960 t.n.v.

Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

Ook de buitenkerkelijke leden van de
Partij van de Arbeid hebben een
organisatorisch centrum nodig

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad

„VERNIEUWING”

onder redactie van Karel Timmerman

Abonnementsprijs f 1,20 per jaar

Een proefnummer wordt U gaarne
toegezonden door het Secretariaat
Haagweg 210 - Leiden

Zomerhuisje (6 pers.) in plassen gebied van 't
Gooi te huur tot half juli (uitgez. Pinksteren).
Brieven onder no. april 3, aan het bureau van
dit blad.

Leraarswed. 61 j. prov. Utr., zoekt **contact met
ontwikkeld partner**, liefst met rijbewijs, om
samen op zinvolle wijze de vrije tijd door te
brengen. Brieven onder no. april 4, aan het
bureau van dit blad.

ZEDDAM-MONTFERLAND

In deze prachtige landelijke en bosrijke omge-
ving vindt U werkelijk rust. Tussen koren-
velden, dicht bij de bossen: Pension „Wijde
Blick”. Uitstekende verzorging. Bij weekverblijf
f 8,- p.p. p.d. Telef. 08345-493.

Mededeling

M.i.v. mei 1961 zal het kantoor van het Huma-
nistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht,
zaterdags gesloten zijn.

Mogen wij onze lezers nog eens attent ma-
ken op de volgende door het Humanistisch
Verbond uitgegeven brochures?

U kunt deze verkrijgen tegen de er achter
genoemde prijzen.

Wat ben ik eigenlijk?	f 0.25
Dit wordt gedaan	- 0,30
Een verrassende ontmoeting	- 0,25
Het rassenprobleem	- 0.25
Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom	- 0.75

Een volledige brochurelijst wordt U op Uw
verzoek gaarne toegezonden.

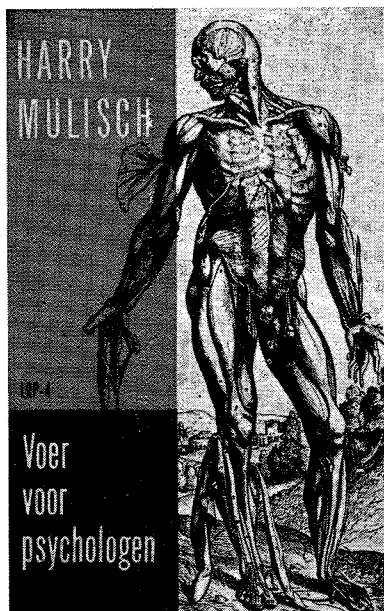
Niet alleen de kerkelijken hebben
hun wezenverzorging.

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzor-
ging op humanistische grondslag
neemt op zich de verzorging van de
wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap
bij de Secretaris: J. de Leeuw,
Herengracht 62, Amsterdam-C.

HARRY MULISCH

Voer voor psychologen

Litteraire

Reuzenpocket f 4.50

Binnenkort verschijnt de tweede
druk van dit belangrijke boek,
waarover Louis Paul Boon schreef:

„Als U een mooi en machtig boek wilt
lezen, een aanwinst voor onze
literatuur, dan moet U zich op dit
„Voer voor psychologen” werpen.”

UITGEVERIJ
D'E BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Humanistische
Stichting
Socrates

De voorjaarslanddag wordt
dit jaar gehouden op
ZONDAG 7 MEI
op het kasteel „Hoekelum” bij Ede.

Aanvang 11 uur, einde 16 uur.
Kosten f 3,- (donateurs en contribuanten f 1.-)
Prijs van een lunch f 2.50
Inlichtingen en aanmeldingen bij het secretariaat
Oude Gracht 152, Utrecht onder gelijktijdige
vermelding of men aan de gemeenschappelijke
lunch wil deelnemen.

zeilkamp 1961 - langweer (fr.)

Na het geslaagd zeilkamp in 1960 wordt in 1961 opnieuw een familie-zeilkamp gehouden en
wel van 5 t/m 19 augustus 1961. Prijs f 65,- per week (alles inbegrepen). Opgaven zo spoe-
dig mogelijk.

Voor volledige inlichtingen: Oudegracht 152, Utrecht (030) 1 01 63.

kinderkamp

De buitenwerk-commissie van het Humanistisch Verbond organiseert in de week van 29 juli
t/m 5 augustus, zoals reeds een reeks van jaren een kinderkamp in Elspeet, voor kinderen
van 10 t/m 12 jaar.

De prijs bedraagt f 39,50 incl. f 2,- zakgeld. Dit kamp, waar de kinderen volop kunnen
genieten en op de hoogte worden gebracht van de flora van de Veluwe, geniet reeds een uit-
stekende reputatie en staat onder leiding van de heer en mevrouw J. Weggelaar - Erasmus-
gracht 23-III - Amsterdam - Tel. 020-83919. Aanmeldingen: Centraal Bureau Humanistisch
Verbond - Oudegracht 152 - Utrecht.